

QUÊ HƯƠNG VIỆT NAM

NHÂN VẬT

ĐOÀI	Bí thư kiêm chủ tịch
TÙY	Phó chủ tịch
O NGUYỄN	Đội trưởng sản xuất
MẸ NGUYỄN	
BỔNG	Kế toán HTX, người yêu Nguyễn
ANH XUYỀN	
CHỊ XUYỀN	
THIỆN	Cán bộ trẻ, khu III vào
THIỆT	Thiếu úy, bộ đội pháo mặt đất
THỦY	Đảng viên
BA	Người làm địa đạo
TƯ	Nhóm trưởng sản xuất
THÚY NHỎ	Cô gái yêu Thiện
BỌ THỎA	
LUYỆN	Con anh Xuyên - 14 tuổi
NGƯỜI ĐÀN BÀ	Tìm con
ÔNG LẠI	
ÔNG HỢI	
BÁC SĨ	
DÂN LÀNG	Gồm cả con trai, con gái làng

PHẦN THỨ NHẤT “VỀ LÀNG”

CẢNH MỘT

Căn hầm của hợp tác.

Hầm rộng, có những cột chống bằng cả thân cây mít to hàng quàng ôm.

Hầm nối thông với đường giao thông hào ở hai đầu và có một cửa hộp, cao trên tầm người đứng để lấy ánh sáng trời vào.

Hầm đã lâu không có người ở. Trên nền vách đất đỏ sẫm đã mọc lên một loại nấm trắng như bạc, kết lại với nhau từng mảnh bằng nửa chiếc chiếu. Cả trên chiếc phên ghép lại bằng hai cỗ quan tài, rêu cũng đã mọc xanh lên.

Ở đây còn có chiếc bàn nhỏ kê ở một góc, trước đây dùng làm nơi đặt máy điện thoại.

MỞ MÀN

Hầm không có người. Một khẩu súng treo ở góc cột. Một đùm quần áo gói vào chiếc áo ngực trang bằng dù pháo sáng đã nhuộm đặt trên bàn. Ánh sáng buổi chiều lùa theo khung cửa, vẽ xuống nền hầm một ô vuông vàng nhạt.

Lát sau cô gái xuất hiện, tay cầm một cành dương mới bẻ xong. Cô người nhỏ nhắn, vẻ mặt bình tĩnh và hết sức tự tin. Cô cởi gói ra, lấy chiếc võng vải buộc được một đầu vào cột hầm thì có tiếng đại bác câu vào làng.

NGUYỄN: *(Dừng lại lắng tai nghe tiếng rú)* - Nó lại bắn vào làng! *(Chạy ra chỗ cửa hầm, bỗng cô hoảng hốt khi phát hiện thấy ở ngoài có người)* - Nằm xuống! Nằm xuống!... Ca nông bắn vào làng đấy!... Ai mà cứ chạy thế kia? Liều quá đi mất!

Tiếng ca nông dũ dội. O cúi xuống để tránh bụi hầm vĩa vào mắt. Khi ngẩng lên, Nguyên đã thấy đứng trước mặt mình là bí thư Đoài. Đoài mặc bộ bà ba đen, đeo súng lục và đội một chiếc mũ sắt kiểu Đức, trông ngổ ngợ.

- Kia chú! Chú vừa chạy ở ngoài ấy đấy à?

ĐOÀI: (*Vừa cột chiếc sắc cốt đặt xuống bàn vừa gật đầu*) - Ừ.

NGUYÊN: - Chú liều thật!

ĐOÀI: - Nó bắn cầm canh. Đẩy cháu xem, cứ hai phút một quả. (*Một tiếng nổ khác*) - Có phải thế không nào?

NGUYÊN: - Nó bắn về đâu thế ạ?

ĐOÀI: - Đạn nổ bùng lên chỗ giếng nước đầu làng.

NGUYÊN: - Khéo hỏng nốt mắt...

ĐOÀI: - Thì nó nhất quyết đuổi mình đi mà lại.

NGUYÊN: - Chú đi đâu mà sang xóm bên này tối thế?

ĐOÀI: - Nghe tin cháu về chú đến thăm... Thế nào, mẹ cháu ra sao?

NGUYÊN: - Cứ héo hắt đi. Suốt ngày chả đi đâu ra khỏi miệng hầm lấy ba bước.

ĐOÀI: - Còn bà con ta?

NGUYÊN: - Cứ ra thơ vào thẩn như thể vô công rồi nghề ấy. Mà rõ chán, tưởng chạy đi đâu, lên trên ấy nó lại đánh chằng kém dưới mình.

ĐOÀI: - Thế bà con trên ấy họ chạy đi đâu?

NGUYÊN: - Chằng chạy đi đâu. Vẫn làm ăn vui như Tết...

ĐOÀI: (*Cười lớn*)

NGUYÊN: (*Như bị xúc phạm*) - Chú tưởng cháu sợ chết mà bỏ làng đi đấy à...?

ĐOÀI: - Vậy thì vì sao?

NGUYÊN: - Ai có lệnh của Ủy ban chứ.

ĐOÀI: (*Buồn rầu*) - Biết rồi... Chú về đến nhà thì xóm này đã bỏ đi vãn cả... Hoang vắng. Ban nãy chú lại gặp một người về chặt, gánh

đi cả gánh chuối non. (*Lắc đầu*) - Lại có con lợn nhà ai chạy hồng hộc tìm ăn trong xóm, chả khác gì lợn rừng.

NGUYỄN: - Cấm súng chung lửa với dân quân trên ấy, chúng cháu cũng không phải là loại tồi. Nhưng rồi đứa nào cũng tử thân. Sao mình không chiến đấu trên đất của làng mình?.

ĐOÀI: - Bao giờ thì cháu lên trên ấy?

NGUYỄN: - Cháu không đi nữa.

ĐOÀI: (*Mừng rỡ*) - Sao thế?

NGUYỄN: - Lúa chín rục xuống rồi...

ĐOÀI: - Có một mình cháu về thôi à?

NGUYỄN: - Đáng lẽ cả cái Nhỏ, cái Huệ, cái Hòa nữa. Nhưng đã ra đến đường cái thì bố mẹ chúng nó đuổi theo, giữ lại.

ĐOÀI: - Thôi được, để sang xóm Thuận Hòa xem có con bé nào, chú bảo nó qua ngủ với cháu cho vui.

NGUYỄN: - Không cần đâu... Sắp đến lúc nó câu ca nông rồi. Qua quãng đồi cao ấy nguy hiểm lắm.

ĐOÀI: - Ngủ ở đây một mình cháu không sợ à?

NGUYỄN: (*Lắc đầu*) - Ở nơi khác thì cháu chịu thôi. Eo ôi... sợ lắm... Nhưng sao về đến làng, cháu lại thấy đỡ sợ hẳn đi kia. Nói chú lại cười là mê tín, không biết có phải vì tổ tiên ông bà phù hộ cho không...

ĐOÀI: - Thế cháu tưởng chúng ta chỉ chiến đấu với sức chúng ta hôm nay thôi à? (*Yên lặng*) - Về làng đã đến thăm mộ bố chưa?

NGUYỄN: - Hai cây dương ở đằng trước bị bom xăng đốt giờ lại xanh um lên rồi...

ĐOÀI: - Hồi ấy mẹ cháu mới sinh cháu đấy. Bố cháu đi nghề được con cá chim to, định đem về cho mẹ cháu ăn khem. Ấy thế mà thuyền chủ thuyền nó bảo là ăn cắp. Nó táng ông ấy một cái tát. Thế là ông ấy vút ngay con cá, sấn lại bóp cổ nó trợn mắt lên. Vất xác nó trên bãi cát, tạt về dặn mẹ cháu là có ai yêu thương thì đi bước nữa với người ta lấy chỗ nương nhờ, rồi ông ấy đi thẳng lên đồn công an

chợ Rộc cho nó bắt... Chính là chết ở trên ngược cơ... Mộ mới di về đây hồi hòa bình...

NGUYỄN: - Thảo nào... Cháu cũng có nghe mẹ cháu kể như vậy.

ĐOÀI: - Cái tính ông ấy là không chịu cho ai đề đầu cưới cổ. Chuyện dài lắm, lúc nào chú nói kỹ cho mà nghe. Sắp đến giờ họp rồi, chú phải đi đã.

NGUYỄN: - Họp gì chú?

ĐOÀI: - Họp chi bộ... Cuộc họp Đảng kỳ này có nhiều việc quan trọng lắm. Chết thật, lại muộn giờ. *(Ra đến cửa rồi quay lại)*- Ngủ một mình ở đây thật trọng đấy cháu ạ... Có chuyện gì thì cứ nổ lên một phát súng.

NGUYỄN: - Đừng lo cho cháu.

Đoài đi khuất. Nguyễn vịn to ngọn đèn lên, tự thu xếp chỗ ngủ. Tâm hồn cô lúc này có cái gì thật thoải mái. Nguyễn nghiêng đầu mỉm cười rồi bấm ngón tay tự nói với mình.

- Ngày mai, ngày kia... cùng lắm là ngày kia, người làng sẽ kéo về đông đủ cả... Rồi cái Nhỡ, cái Hoàn, cái Lựu tối đến lại gọi mình đi tuần biển. Đám con trai thì sợ bà cụ mắng nên chỉ dám đứng bên ngoài. Mẹ mình lại quát to lên bảo: Cái Nguyễn nhà tao nó ốm. Các o báo cáo cho nó được ngủ nhà một tối... Nhưng mà có biết là mình đã lòn sau lưng, đi mất từ bao giờ... Có dễ đến hai năm nay, chả được ngủ với mạ tối nào. *(Đột nhiên nhìn ra)* - Ôi chao... Sao mà trời tối lại vắng đến thế này! *(Nguyễn giơ chiếc khăn thêu, khe khẽ hát)*

Phác ý: “Giờ này anh đang ở đâu?

Phía đâu hàng dương trăng non mới nhú

Quê chúng mình vẫn nồng hơi ấm

Đất gọi người về đây... về đây...”

CÓ TIẾNG GỌI: - Nguyễn!

(Nguyễn vội vàng giật lấy súng đứng nép vào tường chờ đợi. Tiếng gọi nghe rõ hơn): Nguyễn, Nguyễn ơi! (Bây giờ thì Nguyễn đã nhận ra tiếng ai rồi. Mặt o đột nhiên rạng rỡ, luống cuống đáp lại tiếng gọi)

NGUYỄN: - Nguyên đây! Anh Bồng ơi!. Em đây!... *(O chạy ra đón ở một đầu hầm, lại nghe tiếng gọi ở phía bên kia. O bỏ nhào người chạy lại thì gặp Bồng vào. Họ nắm tay nhau bồi hồi).*

NGUYỄN: - Anh về từ hồi nào?

BỒNG: - Tìm em khắp cả mọi nơi.

NGUYỄN: - Ca nông bản sang hồi chiều, khi ấy anh ở đâu?

BỒNG: - Nằm đợi đến nửa tiếng dưới hố bom phía đầu làng kia.

NGUYỄN: - Hú vía nhỉ... Sao biết em về mà tìm.

BỒNG: - Cái Huệ nó bảo... Mạ đang cuống lên kia kia... Người ta cứ ngồi mà nghe mắng thay cho mình.

NGUYỄN: *(Cười khanh khách)* - Thảo nào, đến giờ mà mắt vẫn còn có vẻ tức. *(Cài cúc áo cho Bồng)* - Có biết nghe thấy tiếng anh, em mừng thế nào không. Tưởng là đêm nay em sẽ phải ở đây một mình... Ngày nay, xóm ta bây giờ không có ai ở lại cả. Số người về với em hồi chiều, giờ họ cũng thu vén nốt ra đi rồi...

BỒNG: - Đấy, ai có gan mà ở lại đêm hôm thế này.

NGUYỄN: - Nhưng giờ có anh là em không sợ gì nữa cả.

BỒNG: - Mạ đang cuống lên kia kia... Em phải về với mạ thôi...

NGUYỄN: - Anh bảo lúa chín rồi, vất đi à... Làng xóm cứ để toang hoang như thế này ai muốn ra thì ra, muốn vào thì vào à?

BỒNG: - Nhưng một người không thể họp chợ được.

NGUYỄN: - Đây, ta có hai người. Ta cứ họp một cái chợ còn con đi đã. Thấy có bóng người, dân làng kéo lại cũng vừa. Có phải thế không?

BỒNG: - Đừng đùa nữa. Nguyên, anh nói thật đấy, ở đây nguy hiểm lắm. Cả xóm không có một bóng người nào.

NGUYỄN: - Chỉ ngày mai, ngày kia, hoặc ngày kia là cùng, làng ta về hết. Hội nghị chi bộ hôm nay đang họp bên xóm giữa.

BỒNG: - Bao giờ chi bộ quyết định hãy hay... Bây giờ thì không nên... Nhất là em một mình ở đây... Không được đâu!.

NGUYỄN: - Có cả anh nữa kia mà.

BỔNG: - Thế nào anh cũng phải về báo tin cho mạ biết.

NGUYỄN: - Nhưng mạ có bảo anh bỏ em ở đây một mình không đã.

BỔNG: - Hai chúng ta cùng về mà lại.

CÓ TIẾNG HỎI: - Ai nói chuyện ở trong hầm đó hả?

NGUYỄN: - Có tôi đây. (*Sung sướng*). Hay lắm, lại thêm người về rồi.
(*Một người bước vào hầm, còm nhom. Trông anh ta có vẻ một tay chạy chợ hơn là nông dân chính cống. Đó là Xuyên*).

XUYỄN: - Kia o Nguyễn... Lại cả anh Bổng nữa. Nghe tiếng, tôi biết ngay là ở đây có người.

NGUYỄN: (*Nhìn anh ta từ đầu đến chân*) - Anh Xuyên về bao giờ? Phải đấy, về làng mà ở, chứ sợ gì nào. Ở đâu mà chả bị đánh phá, nhưng có ai bỏ làng đâu.

BỔNG: - Thế nào là bỏ làng... Sống thì có tập thể... Cả các anh cán bộ cũng đưa gia đình đi. Mà mình cứ nhất định về thì chỉ là một thứ tiên phong chủ nghĩa.

XUYỄN: - Mình đi có phải mình sợ nó đâu... Tôi có sức khỏe như người ta, tôi cứ xin chính phủ phát cho khẩu súng. Tôi bò sang tận miền Nam kia kia... Thằng nào thò ra, tôi đòm cho một phát...

NGUYỄN: - Được như thế thì khá thật đấy. Ngày nào chị em người ta đi cấy, anh còn bắt mỗi bà phải lấy hai cái lá môn ấp vào hai bên vé, kéo tàu bay bắn trộm... Có thể không nào?

XUYỄN: - O lại còn giểu tôi. Anh y tá anh ấy bảo, tôi phải cái tạng yếu lá gan.

NGUYỄN: - Vậy mà anh còn dám về làng là anh cừ hơn khối người đấy.

XUYỄN: - O cứ động viên tôi thế ấy chứ... Thật ra thì tôi về cũng có chút việc muốn nhờ anh chị giúp cho một tay.

NGUYỄN: - Gì thế anh?

XUYỄN: - Có con lợn nó sống chuồng từ hôm đi cơ đấy. Mà cái giống lợn lang nó dữ lắm... Động thấy người là nó sấn đến.

BỔNG: - Giờ có mà giờ đuổi.

XUYỀN: - Anh cứ chọi cho nó một hòn đá cũng được.

NGUYỄN: - Định tuyệt đường không về nữa hay sao mà làm thế?

XUYỀN: - Thì o bảo, đánh nhau mình đã không có sức, làm thì cũng chẳng làm nổi cái việc gì. Quần chân người ta, có phải thế không nào.

NGUYỄN: - Vậy ra anh chỉ đứng ngoài mà xem thôi đấy.

XUYỀN: - Thôi thì gái góa chẳng dám bàn đến việc triều đình. Ai muốn bỏ làng mà đi thế này. Xã trên nó cũng hủy diệt rồi nhá. Tân Lập nó cũng hủy diệt rồi nhá. Ở đây ta sao tránh khỏi. Mà cái này là nói riêng thôi: Bộ đội sắp về xây trận địa ở ta rồi. Nó sẽ làm như xóm Xuân cho mà xem.

NGUYỄN: - Ai nói với anh thế?

XUYỀN: - Tôi có thằng em cậu. Nó công tác ở trên huyện.

NGUYỄN: - Này, bảo cả cái thằng em cậu nhà anh là có mồm thì phải giữ.

XUYỀN: - Gớm, cứ làm như chỉ một mình o biết giữ bí mật. Là chỗ người làng tôi mới nói. Chứ người ngoài ấy à... có cật răng...

NGUYỄN: - Tin này mà loan truyền đi là anh chịu trách nhiệm đấy.

XUYỀN: - Thôi được, o đã giúp đỡ cho thế là tôi biết rồi. Bây giờ anh chị đỡ cho tôi một tay chứ. *(Vớ lấy khúc gỗ trong hầm đưa cho Bồng)* - Đây anh cầm lấy cái này, rồi đứng ở một đầu giúp tôi. Nó vọt qua là anh cứ việc phang. Có quay ra đấy tôi lấy tiết vẫn còn vừa.

BỒNG: - Nào!

XUYỀN: *(Tập tễnh mừng rỡ)* - Vàng, nhà tôi còn con lợn ấy nữa là xong. Rồi anh chị có muốn lấy một vài cân, tôi để giá hời cho.

NGUYỄN: - Tôi không thèm. Tôi bảo thật đấy, có nhờ cám bã giúp trong khi đi vắng thì tôi đỡ. Còn đập chết mà ăn ấy à, cứ việc ra mà lừa một mình.

XUYỀN: - Thôi thế tôi với anh vậy. *(Bồng còn do dự)*.

NGUYỄN: - Anh Bồng...!

XUYỀN: - Sao?

BỔNG: - Thôi, anh đi mà đuổi. Đập chết mà không có phép của Ủy ban rồi lòi thoi lắm.

XUYỀN: - Còn ai đâu mà sợ.

NGUYỄN: - Dễ thường ở đây anh muốn làm gì thì làm đấy hẳn.

XUYỀN: - Sao?... Có giúp tôi không?

BỔNG: - Thôi anh đi đi...

XUYỀN: - Mẹ kiếp, làm thằng đàn ông mà đụt. (*Với Nguyễn*) - Cá thể đã về được, còn phải nhờ nhà chị giục. Nhưng người là đảng viên cũng bỏ đi kia kìa... O đảng viên chưa?

NGUYỄN: - Chưa.

XUYỀN: - Thế thì tinh thần nó vừa vừa chú! (*Tiếng ca nông bay qua làng, rít như còi. Xuyên nép mình vào góc*) - Ấy đấy, nó lại đang rít gió ràn rạt trên đầu kia. Lát nữa đến giờ rút cũng không kịp. (*Quay lại phía hai người*) - Anh chị ở lại nhé! Xóm làng vắng vẻ thế, chả trách hăng về góm. (*Ra mất hút*).

BỔNG: (*Nhìn theo*) - Cái thằng cha chỉ được câu trước câu sau là giờ giọng xỏ lá.

NGUYỄN: (*Ngồi xuống buồn rầu*) - Thế còn anh... Anh cũng đi ngay bây giờ chú?

BỔNG: - Đã phân tích hết lời rồi mà Nguyễn vẫn khẳng khẳng thì còn biết nói thế nào.

NGUYỄN: - Em hiểu rồi!

BỔNG: - Tôi làm điều gì xấu xa?

NGUYỄN: - Nhưng các anh chỉ toàn thể thốt hão... Lúc yêu thì bảo nào là “xa em một giây anh cũng không xa nổi. Thiếu em anh chẳng thể nào sống được.” Có không? Anh có nói thế không?

BỔNG: - Đành rằng vậy... Nhưng mà...

NGUYỄN: - Em chả thèm nghe, chả thèm nghe gì nữa.

BỔNG: - Hay chưa kìa...

NGUYỄN: - Anh cứ đi đi. Em chả cầu xin anh nữa đâu.

BỔNG: - Đuổi người ta à... Thôi được (*Định trở ra, lại quay vào*)- Có biết người ta lặn lội về đây vì ai không... Bạc vừa chứ. Nếu có đũa nào thể thốt hảo thì đến mà nói với nó. Tôi không phải hạng người như vậy.

Cả hai cùng yên lặng hồi lâu.

NGUYỄN: (*Đến gần làm lạnh*) - Ưc à?

BỔNG: - Ưc thật đấy...

NGUYỄN: - Ở kia!... Giận thật đấy à?

BỔNG: (*Yên lặng*)

NGUYỄN: - Thế xin lỗi vậy, bằng lòng không?

BỔNG: - Bỏ ra cho người ta đi.

NGUYỄN: (*Nắm chặt lấy tay*) - Đố đi được đấy... Ở đây với em. Ở đây một hôm thôi cũng được...

BỔNG: - Tôi có phải thằng hèn nhát đâu.

NGUYỄN: (*Đưa tay lên bịt miệng Bổng*) - Em cấm không được nói oan. Em nói thế bao giờ.

BỔNG: - Giả thử có lệnh của Đảng ủy, của Ủy ban mà tôi không về thì tha hồ mà nói. Đảng này cả làng đều đi. Hai đũa dẫn nhau về, nhờ chết ra đấy ai khen mình nào.

NGUYỄN: - Có lệnh! Có lệnh rồi. Chú Đoàn nói với em bên Thái Lai đang họp chi bộ. Họp xong sẽ quyết định đưa dân về mà.

BỔNG: - Nói cứ như là vừa họp ra ấy!

NGUYỄN: - Em đoán... nhưng đấy rồi anh xem. Đấy nhá! Nếu không về thì bỏ lúa mộng à?. Lại còn việc giúp bộ đội nữa chứ. Làng mình ở ngay ven tuyến, ven biển. Không có dân thì bộ đội ở đâu cho đủ...

BỔNG: (*Yên lặng hồi lâu*) - Thế mạ lại mong chết đây...

NGUYỄN: - Biết có anh về là mạ không sốt ruột nữa đâu. (*Nguyên tút tút, rộn rã xếp lại cho Bổng một chỗ nằm*) Đây em nhường cái nắp quan tài này cho anh. (*Rút chiếc gối bằng dù pháo sáng*) - Gối

đây... lẽ ra phải để dành đấy.

BỔNG: - Thế Nguyên nằm đâu?

NGUYÊN: - Em cứ đứng suốt đêm như thế này. Em đứng em canh cho mà ngủ.

BỔNG: - Lạ quá, lúc nào cũng đùa được.

NGUYÊN: - Nói thế chứ, em có cái võng đây rồi... Võng dù cẩn thận. Phần thường bắt biệt kích đấy, anh không nhớ à?...

Nguyên mắc chiếc võng dù vắt ngang căn hầm. Một vệt ánh sáng trắng rất trong đi qua chiếc võng. Nguyên ngồi vào đung đưa, nhí nhảnh như một đứa trẻ.

BỔNG: (*Định nằm xuống lại nhồm dậy*) - Ờ... nhưng chỉ có hai đứa thôi à?

NGUYÊN: - Thì sao?

BỔNG: - Nguyên cứ hay coi thường... Rồi có ai biết, họ lại kháo rầm lẳng lên cho mà xem.

NGUYÊN: (*Nằm nghiêng trên võng thả chân về một phía, cười khúc khích*) - Họ bảo hai đứa mình phải lòng nhau ấy à?

BỔNG: - Họ nói khác kìa...

NGUYÊN: - Kệ... Có cây súng kia làm chứng cho chúng ta rồi. (*Nguyên với ánh trăng trên lòng bàn tay*) - Ôi chào! Trăng đây này... Trăng sáng quá anh Bổng này! Hôm nay là ngày mười mấy ta rồi... Giá bây giờ được mắc cái võng lên cành dương kia mà nằm thì phải. Mạ kể chuyện hồi em còn nhỏ, mạ đi quét lá. Mạ cứ đặt em vào cái võng lưới rách, treo lên hai cành dương. Từ xa mạ ru với về. Em cứ nằm nhìn lên trời cười toét, chẳng khóc lóc gì... Không biết có phải vì thế mà em thích trăng, thích nghe gió biển không? Có những đêm đi tuần biển hết phiên, em với cái Nho trái ni lông ra trên cồn cát, nhìn ra biển mà xem trăng mọc. Trăng cứ y như một cái còi dát bạc, bay lên trong vắt như thế này này... Chỗ gốc đa, thẳng Cuội, cái Nho nó cứ bảo là núi. Thế thì không biết có người không nhỉ?

BỔNG: - Rồi người ta cũng sẽ đưa người lên mặt trăng...

NGUYỄN: - Sướng nhỉ... Trên ấy cao thế chắc là mát lắm... Hôm nọ em nằm nhìn kỹ lên trên ấy. Em thấy có cái gì động đậy thật cơ anh Bồng à... Nhìn lâu mỏi mắt thì lại ngủ quên đi, mơ toàn thấy trăng là trăng. *(Tùy đã vào hầm từ lúc nào mà cả hai người không hay).*

TÙY: - Những ai trong ấy mà nói chuyện trăng gió thế?

NGUYỄN: - Kia... bác Tùy... Bác không đi họp à?

TÙY: - Về làng làm gì thế này?

NGUYỄN: - Thấy lúa chín rồi thì về.

TÙY: - Ai nữa thế?

BỔNG: - Tôi!

NGUYỄN: - Anh Bồng đấy mà.

TÙY: - Ra thế. *(Cười khẩy)* - Anh Đoàn bảo là cả làng này phải học tập o đấy.

BỔNG: - Anh đoán có sai đâu!

NGUYỄN: - Chúng cháu có lỗi gì?

TÙY: - Tôi còn phải nói đến thế nào mới rõ *(Đoàn bước vào, với Đoàn)*
- Đây... người mà anh bắt chúng tôi học tập là quyết bám lấy làng đây...

BỔNG: - Nhục thật *(Bỏ đi)*.

NGUYỄN: *(Gọi theo)* - Anh Bồng! *(Bồng vẫn đi. Nguyễn ra theo)*.

ĐOÀN: - Chuyện thế nào... tôi không hiểu.

TÙY: - Cái hầm họp tác ta thành ra cái buồng hạnh phúc rồi đấy.

ĐOÀN: *(Cười)* - Dù có thật là vì tình yêu mà họ trở về làng thì cũng không có gì sai cơ mà. *(Yên lặng)* - Nhưng sao đang họp, cậu lại bỏ đi sang bên này thế?

TÙY: - Tôi không chịu được cái cách suy diễn như vậy. Hôm ấy địch đánh bao vây làng. Nó ập đến từ chập tối. Không từ một loại bom đạn nào nó không ném vào trong thôn... Một hôm cháy hơn năm chục nóc nhà. Trong tình hình ấy, chính trên ra lệnh

cho dân sơ tán chứ.

ĐOÀI: - Nhưng bây giờ mình thấy trở về làng là cần thiết.

TÙY: - Liệu có trụ lại được hay không? (*Ngừng ngắn*) - Trong phương án, chúng ta chẳng đã nhất trí với nhau là bằng mọi cách phải bảo vệ dân là gì?.

ĐOÀI: - Đúng!... Nhưng còn một vế nữa... Là phải xây dựng làng xóm thành một hậu cứ vững chắc... Hậu cứ thép!

TÙY: (*Cười*) - Hậu cứ thép...

ĐOÀI: - Đấy... điều cần bàn có lẽ là ở chỗ ấy kia... Còn việc đi hay ở, chẳng qua cũng là biện pháp từng lúc mà thôi. Đi để mà tấn công địch, thì đi cũng chẳng có gì là sai...

TÙY: - Thôi được... Tùy, nếu các đồng chí quyết định đi, thì tôi cũng sẽ tuyệt đối chấp hành.

ĐOÀI: - Ai quyết định... Nếu không nhất trí tuyệt đối thì không chấp hành nổi đâu... Cuộc họp hôm nay chi bộ đã đề nghị lại với trên rồi.

TÙY: - Sao?

ĐOÀI: - Những lực lượng sản xuất và chiến đấu phải trở về làng... Cán bộ và đảng viên phải gương mẫu.

TÙY: - Ta sẽ nói với quần chúng như thế nào... Trước đây chúng ta đã ra lệnh đi... Bây giờ lại xuất lệnh về...

ĐOÀI: - Nếu chủ trương ấy là sai, thì chi bộ sẽ kiểm điểm công khai trước quần chúng. Hơn nữa, trở về cũng là ý nguyện của dân. Chúng ta chưa ra lệnh, quần chúng đã có người tìm về.

TÙY: - Phê bình công khai trước quần chúng... Liệu nay mai tình thế khiến chúng ta không trụ nổi ở đây...

ĐOÀI: - Chúng ta sẽ nói lại với quần chúng như thế nào chứ gì! Không... Chúng ta không được phép nói lại như thế nào cả... Nếu chúng ta không tồn tại được ở đây; nếu chúng ta không xây dựng nổi một hậu cứ vững chắc, thì tức là nhiệm vụ cách mạng chúng ta không hoàn thành. (*Thủy sang, anh bắn khoãn, buồn bã*).

ĐOÀI: - Có việc gì thế, đồng chí Thủy?

THÚY: - Tôi đến trình bày với đồng chí... *(Thúy lúng túng không nói được)*

ĐOÀI: - Đồng chí cứ nói đi.

THÚY: *(Áp úng)* - Có thể... tôi không gánh vác nổi nhiệm vụ của người đảng viên lúc này... Tôi không chấp hành nổi nghị quyết vừa rồi của chi bộ.

TÙY: - Thế thì nghị quyết có được quá bán không tán thành không?

THÚY: - Chính là tất cả... cả tôi nữa.

ĐOÀI: - Tại sao đồng chí cũng biểu quyết tán thành?

THÚY: - Đảng bộ chúng ta nhất thiết phải làm như vậy.

ĐOÀI: *(Một sự yên lặng căng thẳng)*

TÙY: - Chịu buông tay xuống rồi à?... Các đồng chí có hiểu vì sao địch đánh hủy diệt từng vùng, mà chỉ nhằm vào chỗ yết hầu mà đánh chúng ta không?

ĐOÀI: - Vì nó nhất quyết không cho mình ở lại chứ sao.

THÚY: - Đấy... Cũng giống như ở miền Nam, chúng nó không từ một hành động dã man nào để thành lập ấp chiến lược, ấp dân sinh... Vì sao vậy? Vì chúng nó rất hiểu rằng trong cuộc chiến tranh này, nhân dân là một hậu cứ vô cùng quan trọng... Chúng nó coi việc tách nhân dân ra khỏi những vùng chiến lược, tức là đã tách cá ra khỏi nước... Nhân dân miền Nam quyết một tấc không đi, một li không rời. Bà con đem thân mình chặn đứng những xe tăng, xe ủi, không cho nó cào gạt làng xóm của mình, bắt chấp cả đánh đập, giết chóc, để mà ở lại quê hương. Vì bà con hiểu rằng, cách mạng cần đến họ... Tôi nói như vậy đó...

THÚY: *(Lặng đi hồi lâu, tiếng anh nghèn nghẹn)* - Tôi có một tâm sự, sợ nói ra các đồng chí sẽ khinh tôi.

ĐOÀI: - Nói đi, đồng chí cứ nói đi.

THÚY: - Hồi nhà tôi còn sống, thì sự xông xáo tôi không coi là nguy hiểm. Bây giờ trên lưng tôi nằm đứa con. Cháu bé nhất hãy còn ẵm ngửa... *(Thúy gục mặt vào hai bàn tay khóc nức nở. Đoài đã mấy lần định nói nhưng vì xúc động, anh lại yên lặng).*

ĐOÀI: - Tôi biết là đồng chí lo cho các cháu... Người cha nào rồi cũng có lúc phải đặt câu hỏi ấy trong đầu. Lo lắm chứ. Có ai sắt đá gì mà lại không nghĩ rằng mình ngã xuống, con mình sẽ ra sao, vợ mình sẽ ra sao? Nhưng ngẫm cho cùng, như tôi đây này, còn ngọng chệu, ngọng chạo đã mang thân đi ở, làm tôi đòi người ta... Khi ấy bố mẹ tôi vẫn còn sống cả. Mỗi khi thấy tôi đội cái nón mê, dong đàn trâu qua nhà, bà cụ lại quay đi không dám nhìn. Thương con lắm chứ, nhưng biết làm thế nào... Bố tôi cũng thế, thân làm còn chẳng đủ nuôi miệng thì lo làm sao cho con cái. Sau lớn lên, tôi mới vỡ lẽ ra rằng cái chính lại là nước có còn hay mất... Độc lập hay nô lệ. Bây giờ thì đàn con của đồng chí Thung đấy. Anh chị ấy hy sinh cả rồi. Thế mà bây giờ thằng lớn là nhà báo. Cô em út là kỹ sư trông nom cả một trại thí nghiệm lai giống hồ tiêu... Những chuyện ấy thì các đồng chí cũng trông thấy nhãn tiền cả nhé.

Ba vào.

BA: - Anh Đoài ơi! Các đồng chí bộ đội tìm anh có công tác cần liên hệ. Đồng chí ấy còn chờ ngoài giao thông hào.

TÙY: - Bộ đội à?... Có việc gì thế?

ĐOÀI: - Mời đồng chí ấy vào trong này. *(Ba ra. Đoài tiếp tục nói với Thủy)* Đồng chí Thủy ạ, cái chính là phải suy nghĩ cho thật chín. *(Thủy đi ra một lát).*

Luyện vào hầm đột ngột.

LUYỆN: - Bác Đoài, có mấy chú bộ đội hỏi bác.

ĐOÀI: - Bộ đội à... Đâu?

LUYỆN: - Chờ ngoài kia. Cháu vô tin bác biết trước.

ĐOÀI: *(Xoa đầu cười)* - Khá, biết giữ nguyên tắc cẩn thận.

LUYỆN: - Cháu phải kiểm tra cẩn thận rồi chứ. Đúng bộ đội thật cháu mới dẫn vào đây.

ĐOÀI: - Lại hơi bốc rồi.

LUYỆN: - Thật nhá... *(Định nói)*

TÙY: - Bộ mi đang tìm đó Luyện à.

LUYỆN: - Kệ.

TÙY: - Ô hay! Mi xin phép về lừa lợn kia mà?

LUYỆN: - Phải nhận thế, bọn cháu mới cho về chứ. (Ngừng) - Cháu không lên nữa đâu (Chạy vụt ra).

TÙY: - Ở đây chết mất xác ai chịu trách nhiệm. (Ngừng) - Nuông những ông tướng này rồi ông ta làm loạn đây.

Luyện dẫn đồng chí thiếu úy và Thiện đi vào.

LUYỆN: (Chỉ về phía Đoài và Tù) - Đó.

THIẾU ÚY: (Đến bên Tù) - Đồng chí là Đoài?

ĐOÀI: - Tôi đây... (Đưa tay bắt) - Còn kia là đồng chí Tù, phó chủ tịch.

THIẾU ÚY: - Thật là hết sức may mắn. Tôi đi tìm các đồng chí suốt cả buổi chiều. (Quay lại Luyện) - Cảm ơn cháu nhé. (Bắt tay).

Luyện bỏ đi.

THIẾU ÚY: (Nhìn theo) - Chú bé ấy thật là khó hiểu. Chú ta cứ lẻo đẻo theo chân chúng tôi. Tôi hỏi thăm đường tìm gặp các đồng chí thì lại cứ dẫn đi quanh quẩn mãi, rồi đương đi lại giãy lên kêu đau bụng, lăn lóc tưởng sắp chết. Chúng tôi phải đổi nhau công chú ta về trạm quân y. Vừa đến nơi, cu cậu tụt xuống bảo khỏi rồi và dẫn tuột chúng tôi vào đây.

ĐOÀI: (Cười) - Nó xem các đồng chí có thực là bộ đội không.

THIẾU ÚY: (Và Thiện hiểu ra) - À... (Cùng cười)

ĐOÀI: - Trẻ em bây giờ thông minh lắm

THIẾU ÚY: - Có thể trao đổi với các đồng chí ngay tại đây không?

ĐOÀI: - Cần thì ta nói nhỏ hơn một chút.

THIẾU ÚY: - Đồng chí Thiện, đồng chí chờ tôi ở ngoài kia. Có ai đến hỏi, đồng chí vào báo trước.

THIỆN: - Rõ! (Đi ra ngoài)

THIẾU ÚY: (Đưa giấy giới thiệu) - Xin tự giới thiệu tôi là Thiết, thiếu úy đại đội phó C “ba mươi lăm” pháo mặt đất. Đơn vị mới ở ngoài vào. Chúng tôi tìm các đồng chí khắp xóm không gặp một ai.

ĐOÀI: - Các đồng chí vất vả quá. Chúng tôi mới về khi hôm.

THIẾU ÚY: (*Trải tấm bản đồ*) - Đơn vị chúng tôi được lệnh về đây xây dựng gấp một trận địa thuộc địa phận xã nhà.

TÙY: - Ở đây cây cối bom xăng đốt trụi hết. Mà cái thằng L.19 thì cứ vè vè suốt ngày ở trên đầu.

ĐOÀI: - Hãy để đồng chí ấy trình bày nốt.

THIẾU ÚY: - Tổ trình sát của chúng tôi đã đến điều tra rất kỹ địa hình (*Bật đèn pin soi vào một điểm trên bản đồ*) - Trận địa sẽ xây dựng ngay sau cồn cát này.

ĐOÀI: - Chỗ ấy thì tàu biển nó nhìn sáng rõ như ta nhìn xuống lòng bàn tay này này.

THIẾU ÚY: - Chính vì vậy mà địch không bao giờ ngờ tới. Chỗ ấy là một điểm xạ hết sức quan trọng. Nó có thể bao quát cả một vùng mặt biển, từ chân hòn Dầu đến đầu lạch nguồn Tam Kỳ. Hơn nữa, chúng tôi về đây còn có nhiệm vụ kiểm chế tàu địch cho nhân dân gặt.

ĐOÀI: - Tôi hiểu rồi. Rất cảm ơn các đồng chí.

TÙY: - Nhưng các đồng chí dự định sẽ đưa pháo vào bằng cách nào?

THIẾU ÚY: - Sức người thôi đồng chí ạ.

TÙY: - Người đâu cho đủ để đưa được pháo qua bên kia cồn cát?

THIẾU ÚY: - Vì thế nên chúng tôi đề nghị được cùng các đồng chí hợp đồng.

ĐOÀI: - Yêu cầu cụ thể nào, đồng chí cứ trình bày.

THIẾU ÚY: (*Rút cuốn sổ tay ra*) - Đêm ngày mười sáu, đề nghị xã phối hợp với chúng tôi hai trăm dân công. Mỗi người mang theo một tấm ván hay tấm phản để lót đường cho pháo. Riêng trung đội dân quân tăng cường thì tập trung sớm hơn một ngày để cùng bộ đội làm trận địa.

TÙY: - Chắc đồng chí đã đi thăm một vòng quanh xóm rồi chứ?

THIẾU ÚY: - Có ạ.

TÙY: - Thế thì thú thật với đồng chí, nếu bây giờ cần điều động lấy hai người thì cũng chỉ có tôi và đồng chí bí thư thôi...

THIẾU ÚY: - Không có biện pháp nào khác nữa à đồng chí?

TÙY: - Đúng ra trách nhiệm của chúng tôi là phải giúp đỡ các đồng chí. Nhưng dân ở đây bỏ đi hết còn biết làm cách nào. Khó thật! Hay ta thử nghiên cứu lại địa điểm xem.

THIẾU ÚY: - Địa điểm bố trí trận địa thì đã thành mệnh lệnh.

TÙY: - Làm thế nào bây giờ?

ĐOÀI: - Rồi địa phương chúng mình phải bàn. *(Với thiếu úy)* - Nếu chúng tôi không xây dựng được xung quanh các đồng chí một hậu cứ, thì trước nhất chúng ta phải chịu trách nhiệm trước Đảng. Hợp đồng đâu, đồng chí trao lại cho chúng tôi.

THIẾU ÚY: - Chuẩn bị sẵn sàng rồi... Xin Ủy ban cho một chữ ký để chúng tôi báo cáo lên trên.

ĐOÀI: - Vâng, được... *(Tùy và Đoài dẫn nhau ra hội ý)*.

TÙY: - Đồng chí bảo tìm đâu ra người mà ba ngày sau cho đủ số hai trăm dân công cơ chứ.

ĐOÀI: - Chúng mình phải cố gắng thôi, Tùy ạ. Không phải ta chỉ có hai trăm, mà chúng ta có thể có tới hai nghìn. Không nỗ lực thì ngay sự thuận lợi cũng đủ để ra khó khăn thôi.

TÙY: - Phải bàn kỹ lại đã. Vì đặt bút ký thì ít nhất cũng phải xem khả năng nào có thể thực hiện được hợp đồng. Tôi có việc phải sang bên Thái Lai. Anh trao đổi thêm với đồng chí ấy. *(Đồng chí thiếu úy đến gặp Đoài, về chờ đợi, yên lặng)*.

ĐOÀI: - Có lẽ để chúng tôi bàn lại trong Đảng ủy rồi sẽ trao lại hợp đồng tới các đồng chí sau.

THIẾU ÚY: - Thế...

ĐOÀI: - Đồng chí cứ yên tâm. Đảng bộ chúng tôi sẽ hoàn toàn chịu trách nhiệm, nếu hợp đồng này không thực hiện được.

THIẾU ÚY: - Trưa mười sáu, chúng tôi sẽ cử người về liên hệ trước.

Họ bắt tay nhau rất chặt. Thiếu úy đi ra. Đoài đứng lại một mình. Âm nhạc cũng nói giúp anh bản khoãn, khổ tâm về ý thức trách nhiệm. Nguyên từ ngoài đi vào. Lòng o cũng đang nặng trĩu nỗi buồn vì bị

xúc phạm. Vào đến hầm nhìn thấy Đoài, o ngượng ngùng định quay ra, thì Đoài gọi.

ĐOÀI: - Nguyên!... Đi đâu thế?

NGUYÊN: (*Đứng lại lặng yên*)

ĐOÀI: - Bồng đâu?

NGUYÊN: - Bây giờ cháu không cần... không cần cả anh ấy nữa. (*Khóc*).

ĐOÀI: - Giận nhau rồi à?... (*Yên lặng*) Thôi, hãy bỏ những chuyện vặt ấy lại. Bộ đội về xây dựng trận địa ở làng mình cháu ạ.

NGUYÊN: (*Quay ngoắt lại*) - Thật à chú?

ĐOÀI: - Sớm tối ngày kia, chúng ta phải có hai trăm người giúp bộ đội làm trận địa.

NGUYÊN: - Vậy thì cháu phải đi ngay báo cho dân về chú ạ!

ĐOÀI: - Tốt lắm... Chi bộ đã quyết định rồi... Không thể để trống làng như thế này mãi được. Nhất quyết chúng ta phải bám lấy đất. Phải làm tròn nhiệm vụ hậu cứ cho bộ đội.

NGUYÊN: - Cháu đi ngay chú ạ?

ĐOÀI: - Hãy nói cho bà con hiểu rõ trách nhiệm của làng mình.

NGUYÊN: (*Vội vã thu xếp*) - Cháu nhớ rồi!... Cháu cứ nói là nghị quyết của chi bộ.

ĐOÀI: (*Cười*) - Điều cơ bản là phải cho bà con mình hiểu việc trở về làng là cần thiết.

NGUYÊN: - Cháu đi ạ!

ĐOÀI: - Gọi thằng Bồng, hai đứa cùng đi cho vui.

NGUYÊN: (*Đã đi khuất*) - Cháu đi một mình!

ĐOÀI: (*Dừng lại một lát rồi chạy theo ra cửa*) - Đi đường nhớ cẩn thận cháu nhé...

Hết cảnh.

CẢNH HAI

Trong căn hầm chỉ huy của đại đội pháo mặt đất, Luyện đang nghịch quân dụng, quân trang của các chú bộ đội. Thiện ngồi khâu một mảnh vải nguy trang. Giây lát, Luyện trở mắt nhìn ra ngoài.

LUYỆN: (*Reo to*) - Mạ cháu, mạ cháu đã về rồi, chú Thiện ạ! Cả bộ Thỏa, bà mẹ Nguyễn... Hoan hô!... Làng về hết cả rồi kìa!

THIỆN: (*Sung sướng*) - Đúng, dân về rồi!. (*Gọi vào trong*)- Thủ trưởng!... Ô, đồng chí ấy đi đâu rồi... (*Lúng túng cầm lấy máy điện thoại*) - B2... Đồng chí nào có nhà ra đón dân. Dân đã về rồi!.

LUYỆN: - Rồi mở trường lại cho chú xem. Con nít chúng cháu làm nguy trang thì tuyệt lắm... Mạ cháu đi đâu kìa (*Định chạy ra, lùi lại*) - Thôi... mạ cháu mừng cháu đấy.

THIỆN: - Thế hôm về, mạ cháu không biết à?...

LUYỆN: - Cháu về với bộ cháu lừa lợn. Rồi cháu trốn ở luôn làng.

THIỆN: - Chết, sao không nói với các chú?

LUYỆN: - Cháu sợ (*Ngừng*) - Đừng nói với mạ cháu là cháu ở đây nhé. (*Chạy nấp vào sau hòm đạn*).

Bà mẹ Nguyễn chui tọt vào hầm, mắt vẫn nhìn ra ngoài. Bộ Thỏa còn đứng ngoài cửa hầm nhìn.

THIỆN: - Chào mẹ! Chào chị!.

MẸ NGUYỄN: (*Chỉ ra*) - Răng cái tàu nó cứ quay tròn trên đầu mình rứa?.

CHỊ XUYỄN: - Việc hần hẩn mần.

MẸ NGUYỄN: - Cái Nguyễn hẩn đi mô... Hẩn bỏ tui đây.

CHỊ XUYỄN: - Hẩn giao mạ cho tui. Hẩn còn đi thu xếp chỗ ở cho bà con.

MẸ NGUYỄN: (*Nhìn căn hầm*) - Ôi chao... Chỗ ni là trận địa răng?

CHỊ XUYỄN: - Không can chi. Vô lánh nhờ để cái tàu rò hẩn bay qua đi đã.

Thiện rót nước từ bi đông mời.

THIỆN: - Mẹ với chị uống nước đi. (*Nói ra ngoài*) - Bộ ơi, bộ vô xơi

nước đã. (*Bộ Thỏa vào*)

BỘ THỎA: - Hấn nghi đó.

MẸ NGUYỄN: - Sao mấy chú lại ở giữa cồn cát trụi thui lủi, không có cây cối chi rứa.

THIỆN: - Kiếm đâu ra cây ở vùng này ạ. Bom xăng hấn đốt trụi cả. Chúng con nguy trang bằng người.

MẸ NGUYỄN: - Răng?

THIỆN: - Mẹ xem, pháo chúng con lấy vòng lưới che lên. Giống như nhà dân vậy... Khốn nỗi ít người quá, mà toàn con trai. Khi nó ngó nghiêng, chúng con phải đóng giả phụ nữ, đi ra đi vào cho nó đỡ nghi. Mẹ xem, áo dài, nón để đóng kịch đấy.

BỘ THỎA: - Ô, tội...

THIỆN: - Chính lúc này đây anh em đang xuống biển kéo lưới làm giả dân chài (*Ngừng*) - Chúng con mong dân về lắm.

BỘ THỎA: - Hèn chi, mấy chú ở chi bộ giục chúng tôi về gấp.

THIỆN: - Làng về đây không bộ?

BỘ THỎA: - Xã chỉ điều trai tráng về thôi. Nhưng rồi ông già bà cả chúng tôi ở lại sốt ruột lắm. Họ còn trẻ họ còn chẳng sợ chết nữa là mình... Chúng tôi xin về theo.

MẸ NGUYỄN: - Chú có biết cái Nguyễn nhà tôi?

THIỆN: - O trung đội trưởng dân quân. Các o ấy về giúp nhiều lắm.

MẸ NGUYỄN: - Hấn mô rồi?

THIỆN: - Trên trận địa giả.

CHỊ XUYỄN: - Còn thì cháu Luyện, các chú có gặp cháu... (*Thiện nhìn vào đồng hồm đạn định hỏi thì Luyện nhô đầu lên xua tay*).

THIỆN: - Dạ... À...

CHỊ XUYỄN: - Cháu theo bố về rồi trốn, ở biệt dưới này. Tôi nóng ruột quá.

THIỆN: - Có... Thỉnh thoảng cũng thấy cháu đến đây.

CHỊ XUYỄN: - Chú có gặp, chú...

THIỆN: - Vâng.

CHỊ XUYỀN: - Thôi, biết tin thế là tôi mừng.

Thúy Nhỏ khoác túi cứu thương chạy vô, gọi rối rít.

THÚY NHỎ: - Bọ ơi, bọ!.

CHỊ XUYỀN: - Thúy Nhỏ!

Thúy Nhỏ nhìn thấy bọ Thỏ.

THÚY NHỎ: - Bọ, bọ cũng về!.

BỌ THỎA: - Ô hay, chưa chào ai, đã rối rít gọi bọ.

THÚY NHỎ: *(Nhìn thấy bà mẹ Nguyên)* - Ôi lại cả mẹ Nguyên nữa
kia... Cái Nguyên nó cứ sốt ruột điên lên đấy.

BỌ THỎA: - Cháu chào chú bộ đội chưa?

THÚY NHỎ: *(Ngoái lại nhìn thấy Thiện, ngượng)*

THÚY NHỎ: - Chúng cháu quen nhau rồi.

CHỊ XUYỀN: - Gớm, lại còn phải chờ ông giới thiệu.

THÚY NHỎ: *(Ngượng ngùng chạy đến bên chị Xuyên).*

CHỊ XUYỀN: - Cháu rượu của bọ đấy... Đương treo bảng kén dưng sĩ.

THÚY NHỎ: - Chị! *(Chạy vào hầm pháo, lấy thêm chén và đem bi đồng
ra rót nước)* - Bà uống nữa đi này. *(Rót nước cho ông và cho chị
Xuyên, rồi cuối cùng bưng nước cho Thiện).*

THIỆN: - Ôi chao *(Ngượng)* - Cảm ơn!

CHỊ XUYỀN: - Chú mất quyền làm chủ rồi! *(Tất cả cười)*

Đồng chí thiếu úy về.

THIỆN: - Báo cáo thủ trưởng, các mạ các bọ trên sơ tán mới trở về làng.

THIẾU ÚY: *(Mừng rỡ)* - Các cụ, các chị mới về!.

BỌ THỎA: - Mới về đến đây, tạt vô thăm mấy chú.

THIẾU ÚY: - Chúng tôi cùng với các đồng chí ở xã mấy hôm nay đã
chuẩn bị hầm hào đón dân về.

BỌ THỎA: - Bộ đội trăm công nghìn việc, lại còn lo cho dân thế.

THIẾU ÚY: - Chính là vì bộ đội mà dân trở về... Không có dân thì

không tài gì bộ đội chiến đấu được ở vùng này. (*Chuông điện thoại, thiếu úy cầm máy nghe. Đặt máy xuống ra lệnh cho Thiện*).

THIẾU ÚY: - Đài quan sát báo chiếc L.19 thu nhỏ vòng lượn lăm. Đồng chí ra cảnh giới, lệnh cho các trung đội làm nguy trang.
Thiện cầm chiếc nón, mang theo cả chiếc áo dài đi ra.

BỘ THỎA: - Chi rứa?

THIẾU ÚY: - Bộ đội đóng giả dân để che mắt địch.

Thiện ra khỏi hầm một lát thì nghe tiếng nổ kêu đánh ục.

THIẾU ÚY: - Nó bắn cối mù. Các mẹ các chị vô hầm kéo cạnh đó.
(Đồng chí vọt ra theo)

Bà mẹ Nguyễn vô trước. Chị Xuyên theo sau, thì thằng bé Luyện từ sau hầm đạn chạy ra. Nhìn thấy con, chị Xuyên sưng lại, giữ chặt hỏi.

CHỊ XUYỀN: - Luyện, mi ở đây mà răng không nói với mẹ?

LUYỆN: (*Gỡ tay mẹ*) - Bỏ con ra đi! Con phải ra làm nguy trang cho các chú.

CHỊ XUYỀN: - Làm chi?

LUYỆN: - Bỏ con ra, bỏ con ra đi!. (*Vùng vắng chạy ra ngoài. Chị Xuyên ngó theo ra*)

CHỊ XUYỀN: - Trông kìa, hấn nhảy nhót làm chi thế kia?. Cái tầu rò hấn quay trở lại rồi... Nó không chịu nấp... Nó cứ nhảy lò cò có chết con không chú. (*Định chạy ra*)

BỘ THỎA: - Đi đâu?

CHỊ XUYỀN: - Con ra lôi nó vào đây chú.

BỘ THỎA: - Cứ để yên nó chơi. Nó không chơi đại đâu. Nó chủ ý che mắt thằng địch đó chú. (*Ngừng*). - Cả tôi và chị cũng phải lên đi, kiếm lấy cái gì mà mang như đi làm ấy.

CHỊ XUYỀN: - Đây rồi, con mang đôi thùng...

BỘ THỎA: - Được đó, đi trước đi... Rõ là thua trí thằng con nít đó.
(Hai ông con lên)

Bà mẹ Nguyễn ra.

MẸ NGUYỄN: - Chị Xuyên, chị Xuyên... Hắn đi mô cả, bỏ tui đây.

Thúy Nhỏ dẫn Thiện vào.

THÚY NHỎ: - Hắn bắn cối mù... Anh ấy nằm úp lên, bị nóng xém xuống mắt bên mặt.

THIỆN: - Đừng lo, không can gì.

THÚY NHỎ: (*Định băng mắt cho Thiện, bỗng dừng lại*) - Anh có nhìn thấy không?

THIỆN: - Nhìn thấy.

THÚY NHỎ: - Anh nói dối.

THIỆN: - Không.

THÚY NHỎ: (*Dẫn Thiện lại gần cửa*) - Anh thấy những gì ngoài ấy?

THIỆN: - Tôi nhìn thấy chứ... Thành Luyện kia kia... Nó đang nhảy nhót và hát toáng lên nữa kia... Cả bọn nữa, cả chị Xuyên... đương che cho bộ đội đấy.

THÚY NHỎ: (*Bật khóc*) - Anh đoán chừng đó thôi.

THIỆN: - Đừng... đừng khóc, Thúy Nhỏ ạ... Tôi không nói dối đâu, tôi trông thấy cả mà.

Định đi đến chỗ Thúy Nhỏ thì lại đi về hướng khác. Đụng phải hầm pháo, Thiện sững lặng đi.

Hết cảnh.

PHẦN THỨ HAI HẬU CÚ THÉP

CẢNH BA

Gia đình o Nguyên. Trên nền nhà bị đốt cháy, nay dựng lên một túp nhà nửa chìm nửa nổi. Xung quanh nhà là con bờ đắp rất dày. Cách không xa là chiếc hầm khá lớn, miệng hầm quay về cửa nhà. Phía dưới chiếc giại cửa kê tấm phản gỗ. Phía đầu phản treo chiếc bị đồng bộ đội và một chiếc bát sắt tráng men.

MẸ NGUYỄN: - Lại hết mất nước rồi... Cái Nguyên thì mấy ngày rầy chẳng còn mở mắt được chút nào... Chúng nó đi giúp bộ đội làm trận địa... *(Với khán giả)* - Đã ngót tháng giời nay giờ lại về với làng đây. Nhà cửa chúng nó đốt từ trận bom đầu tháng trước... Còn cái hầm mới này mấy chú chi bộ làm cho rồi mới lên nhủ về... Về làng đây rồi... nhưng biết có làm được cái chi không. Từ bữa về đến nay, ca nông bản vô làng chả mấy khi ngót... Tui chưa dám mò ra khỏi miệng hầm. Ngó mọi người xông xáo mà thèm. Vậy mà tui vẫn không cưỡng nổi. Tui gắng đi thử ra giếng một lần coi...

Trong mắt bà mẹ bao nhiêu ngại ngùng. Vừa ra đến đầu ngõ lại nghe tiếng ca nông huýt gió. Bà vút vội đôi thùng chạy vào miệng hầm. Chị Xuyên sang trông thấy, cười như nắc nẻ.

CHỊ XUYỄN: - Bà đâu rồi?

MẸ NGUYỄN: - Tao đây! *(Ló đầu ra miệng hầm)*

CHỊ XUYỄN: - Nhìn thấy bà, con không nhin cười được.

MẸ NGUYỄN: - Đang định đi quấy lấy gánh nước.

CHỊ XUYỄN: - Thì bà cứ đi chứ sợ gì nào. Nó réo réo là hãy còn xa.

Bao giờ nghe ràn rạt thì đứng đầu nằm đó.

MẸ NGUYỄN: - Cái Nguyên nó cũng dặn mãi thế. Nhưng lúc nghe thấy tiếng đạn, tao đã nổi da gà lên rồi thì còn đâu mà nhớ.

CHỊ XUYỀN: - Con mang cho bà đon củi đây... Cũng chưa cơm nước gì hay sao mà bếp lạnh tanh thế này? Cái Nguyên đi giúp bộ đội đã về chưa?

MẸ NGUYỄN: - Ngóng mãi mà đã thấy đâu.

CHỊ XUYỀN: - Thì phải ới con một tiếng chứ.

MẸ NGUYỄN: - Cái củi, cái đóm đã mày giúp rồi. Chả nhẽ bát nước cũng lại gọi.

CHỊ XUYỀN: - Làm gì mà chả đỡ được bà bát nước.

MẸ NGUYỄN: - Mới lại chiều qua nó bắn vào giếng. Ra ngoài ấy lỗ xảy ra việc gì, tao còn dám nhìn chồng con mày nữa không.

CHỊ XUYỀN: - Chết được con, thằng Mỹ cũng còn tốn đạn.

MẸ NGUYỄN: - Dễ thường nhà mày chạy kịp máy bay đấy à?

CHỊ XUYỀN: - Thế mà hôm cắt cỏ trong sân doanh trại bộ đội kia kia... Bà bảo, bốn chiếc F nhá; nó cứ như đánh đáo vào mặt mình thế này này. Chiếc nọ mới vút qua đầu thì chiếc kia đã đập bom rơi rùng rùng trước mặt rồi. Vậy mà con cứ nằm ngửa lên. Thấy bom dài, con nằm nguyên cho hấn nổ. Nhưng hể tròn vo trước mặt là con vùng dậy, vọt sang chỗ khác.

MẸ NGUYỄN: - Nghe tao đã phát khiếp.

CHỊ XUYỀN: - Cứ bình tĩnh là không sợ.

MẸ NGUYỄN: - Hôm qua nghe nói nhà nó lại lòi tất trẻ về à?

CHỊ XUYỀN: - Rõ lộn ruột. Bảo nhát thì ở trên ấy với con, thế mà lại tổng tộc lòi nhau về.

MẸ NGUYỄN: - Làm sao thế vậy?

CHỊ XUYỀN: - Ghen!

MẸ NGUYỄN: - Rõ xấu tính. Ghen với ai?

CHỊ XUYỀN: - Chả ghen với ai. Năm đứa như năm cái đuôi, đi đâu thì như phường bát âm ấy. Bà bảo còn cái nổi gì nữa chứ! (Cười).

MẸ NGUYỄN: - Cái tính nhà anh ta thế.

CHỊ XUYỀN: - Thùng gánh nước đâu bà?

MẸ NGUYỄN: - Vẫn còn ngoài ngõ ấy.

CHỊ XUYỀN: - Có quần áo bẩn không, tiện ra giếng con giặt cho luôn thế.

MẸ NGUYỄN: - Không, chẳng có cái gì cần giặt đâu.

CHỊ XUYỀN: - Cái áo này nếu không định để nấu cao thì cởi ra đưa cho con chứ.

MẸ NGUYỄN: - Thôi, tao mới giặt.

CHỊ XUYỀN: - Liệu buộc đá vào mà ném xuống sông nó đã chịu chìm chưa? (*Chị vào hầm lấy chiếc áo, mang đến tận nơi, vắt lên vai bà cụ*) - Thay đi, con giặt cho... Chờ cái Nguyễn thì biết đến đời nào... Mà chả trách nó được... Vừa là đội trưởng sản xuất, vừa là trung đội trưởng dân quân... Hôm nay giúp bộ đội làm xong trận địa là bắt tay vào gặt bà ạ.

MẸ NGUYỄN: (*Ngạc nhiên*) - Gặt ư... Mi nói sao?

CHỊ XUYỀN: - Gặt chứ. Mạ cũng đã quai rồi. Gặt xong rồi cấy luôn, sợ gì?

MẸ NGUYỄN: - Ui chao!... Gan bay làm bằng chi?

CHỊ XUYỀN: - Làm bằng chi mà đã về đến đây vẫn phải sống cho ra sống, bà mẹ. (*Chị Xuyền cầm lấy gánh nước. Đoài sang, anh nhìn bà mẹ cười*).

ĐOÀI: - Sao?... Về làng sống tốt chứ hả mẹ?

MẸ NGUYỄN: - Chú... Chú Đoài! Đi đâu mà từ bữa về nay mới thấy mặt.

ĐOÀI: - Đi kiểm tra hầm hào, mẹ ạ... Hầm phải thật tốt mới dám đưa dân về... Cái trụ sở Đảng ủy hôm nay cũng mới cho hạ xuống làm hầm. An cư rồi mới lạc nghiệp chứ...

MẸ NGUYỄN: - Sáng nay nó lại đánh vào đâu thế?

ĐOÀI: - Lại cạnh cửa chùa.

MẸ NGUYỄN: - Coi bộ hấn không muốn để miếng sống nữa hay răng chớ?

ĐOÀI: - Từ bữa bà con mình về, ca nông cú nhằm vào giếng nước, vào những cánh ruộng đang chín mà bắn. Coi bộ hấn cũng đã gai mắt lắm rồi đó.

MẸ NGUYỄN: - Biết có trụ lại được với hấn ở đây không chớ...

ĐOÀI: - Trụ lại ở đây cầm chắc là gian truân lắm... Nhưng mẹ coi... mấy bữa rồi không có dân, thì bộ đội còn gặp khó khăn đến chừng nào... Đây là chưa kể còn bao công việc khác. (*Ngừng một lát*) - Nhà mẹ đây... có mấy chú bộ đội đến ở cùng?

MẸ NGUYỄN: - Một thôi... Đâu bảo quê chú ấy mãi tận ngoài khu Ba tề. Con trai mà hiếu để quá. Từ hồi ở ngoài kia... mẹ lên thăm mang cho con gà; thương mẹ chẳng ăn mang tận vào trong này. Giờ cứ thấy chú ta buộc ba lô chuẩn bị hành quân là con gà lại leo đèo theo như thể con mọn ấy.

Bà mẹ chạy ra gọi xem con gà đâu. Bồng về.

BỔNG: - Anh Đoài xem, lúa ở Đồng Chùa đây này.

ĐOÀI: (*Đặt những bông lúa lên tay*) - Ra ngoài ấy về đây à?

BỔNG: - Cỏ mọc chồm cả lối đi rồi anh ạ.

ĐOÀI: (*Mân mê bông lúa*) - Chín quá rồi.

BỔNG: - Sau buổi chiều qua nó đổ bom lửa xuống đốt đồng, thì diện tích chỉ còn lại năm mươi mẫu sáu sào thôi. Mà nhiều đám lúa đã bắt đầu lên mạ rồi đấy.

ĐOÀI: - Biết rồi, nhất định là phải gặt. Tôi đương làm phương án thu hoạch đây.

Bà mẹ cầm đĩa khoai ra, trông thấy Bồng, mừng cuống quít.

MẸ NGUYỄN: - Ấy kia Bồng, đến bao giờ đấy con?

BỔNG: - Con đi thăm đồng về mạ ạ.

MẸ NGUYỄN: - Độ này đi đâu mà ít thấy lại đây thế?

BỔNG: - Con bận suốt ngày.

MẸ NGUYỄN: - Có thật thế hay hai đứa lại giận nhau?

ĐOÀI: - Ôi, chúng nó giận dỗi thì quá mưa bóng mây. Mưa đấy rồi lại tạnh đấy.

MẸ NGUYỄN: - Tính nó ương bướng, uốn nắn dần anh ạ. Nó có giận
kệ nó, cứ đi lại đây với mẹ. Ngồi ăn khoai với anh Đoài đi kia.

BỔNG: - Con phải sang chỗ họp một tí. Trưa con lại.

MẸ NGUYỄN: - Ủ, trưa nó cũng về đấy. Để mẹ nấu cơm cho ăn luôn thế.

BỔNG: - Em sang trước anh nhà.

ĐOÀI: - Mình cũng sang ngay đây. (*Bổng ra trước*) - Nguyễn về bảo đợi
con nhà. Thế nào cũng đợi đấy.

CHỊ XUYỀN: (*Gánh nước về*) - Bác Đoài!

ĐOÀI: - Năm con mà trông vẫn còn mòn con mắt đấy mẹ nhỉ.

CHỊ XUYỀN: - Bác nói thế lại chết em.

ĐOÀI: - Lão vẫn ghen à? Hôm nọ sang xã lấy giấy khai sinh là đứa thứ
mấy rồi?

CHỊ XUYỀN: - Thứ năm... Bạn này là thôi đấy.

ĐOÀI: - Bao giờ lão Xuyên nói tôi mới tin. Đã bàn với xã để chị gửi
vài đứa ra Bắc. Chính phủ nuôi cho. Trong này bom đạn thế, tội
chúng nó.

CHỊ XUYỀN: - Lão chẳng cho đi đâu bác ạ. Trăm nghìn cái xấu, chỉ bù
lại được một nét thương con.

ĐOÀI: - Sợ cho đi thì nhớ chú gì. Như vậy cũng vẫn là thương mình,
chứ chưa hẳn là thương chúng nó.

CHỊ XUYỀN: - Để em bàn lại với nhà em xem cái đã.

Gánh nước đi ra sau nhà.

MẸ NGUYỄN: - Sao lại quấy ra đằng ấy? Chum tao chôn ở góc này cơ mà.

CHỊ XUYỀN: - Nước ăn con quấy sau. Giờ bà ra tắm đi cái đã.

MẸ NGUYỄN: - Ấy không, tao chẳng tắm rửa gì đâu... Với lại tao
mới tắm.

CHỊ XUYỀN: - Mới tắm hồi năm ngoái chứ gì. Con bảo thật, ở bản rồi
sinh bệnh ra. Cái Nguyễn nó trăm công nghìn việc, ốm nằm đấy
có phải khổ ra không?

MẸ NGUYỄN: - Chị Xuyên ơi, chị thương tôi. Nhưng chị phải để tôi
dám nhìn mặt chị nữa chứ. (*Nghẹn lại như sắp khóc*) Tôi lạy chị.

CHỊ XUYỀN: - Không, đằng nào thì cũng phải tắm giặt. Nếu mà không muốn con gánh nước về thì mạ ra giếng tắm với con vậy. Con cũng đi tắm luôn thể đây.

ĐOÀI: - Phải đấy, tội gì mà tắm ở nhà. Ngoài ấy hầm hào đầy ra đó.

MẸ NGUYỄN: - Nhưng hôm nay người tôi vằng vất thế nào.

CHỊ XUYỀN: - Lâu không tắm thì nó bí chứ sao. Bà cụ ra tắm ủa đi, về không thấy thành thơi con đến.

ĐOÀI: - Cái giếng Ba Voi, nước mạch đổ xuống mạnh như thác. Đi đâu về qua, con cũng phải xuống nhúng mình một tý cho đỡ tiếc rẻ. À, còn tý xà phòng thơm đây. Xà phòng chanh chính hiệu, có để dành đâu nửa năm nay.

CHỊ XUYỀN: - Có xà phòng chanh mà gội đầu thì còn nói gì.

MẸ NGUYỄN: (*Nể nang tới mức bà không thể từ chối được*) - Thì nào.

CHỊ XUYỀN: (*Mừng cuống quýt*) - Con chạy ù về lấy cái áo rồi con sang ngay, mạ nhá!

ĐOÀI: - Cú xông xáo lên mạ ạ. Ra đấy mạ lại thấy đỡ sợ hơn ở nhà cho mà xem.

CHỊ XUYỀN: (*Tay ôm một nón quần áo chạy sang*) - Bà đợi con tý. (*Chị quảy gánh nước đổ vào chum, rồi gồng đôi gánh lên vai*) - Ta đi thôi, mạ. (*Đi bên bà mẹ, chị Xuyên cứ nói huyền thuyên*) - Dọc đường bao nhiêu là hầm. Cạnh giếng lại bao nhiêu là hầm. Nhắm mắt lại mà lẩn một vòng là đã đến hầm rồi.

ĐOÀI: (*Vừa cột lại cái xà cột vừa mỉm mỉm cười*).

Anh Xuyên chạy sang trông thấy vợ, đuổi theo.

XUYỀN: - Mụ Xuyên... Ở mụ Xuyên!

ĐOÀI: - Đừng gọi anh Xuyên ơi! Để chị ấy dẫn bà cụ ra giếng tý.

XUYỀN: - Chỉ những cái việc hàng tổng thì nhanh như chớp.

ĐOÀI: - Sao lại nghĩ thế, anh Xuyên?

XUYỀN: (*Nhận ra Đoài*) - A bác Đoài. Khốn nỗi hôm qua nó mới bắn vào giếng. Ra đấy lỡ thế nào rồi bỏ chết cho tôi à?

ĐOÀI: - Sao anh bảo ở trên đấy không về?

XUYỀN: - Cả như tôi là tôi không về... Ở đâu có ăn thì thôi, chứ quê với chả quê thì cũng thế. Tôi ấy à, no bụng tôi sang Tây tôi ở cũng được.

ĐOÀI: - Bụng to tới chừng nào mà ăn nói hung hăng thế? Bụng thì nhất định quan trọng rồi. Nhưng đem bụng mà đặt lên đầu thì đi lung tung đấy. Thôi, tôi phải đi, lúc nào có thời giờ rồi phải bàn lại về chuyện cái bụng. (*Bỏ đi*).

Nguyên, Nhỏ và đám con trai, con gái làng về. Họ cười nói vang xóm.

NGUYÊN: - Ở đây ngủ với tao Nhỏ ạ.

THÚY NHỎ: - Anh Thiện vẫn chưa về à?

NGUYÊN: - Chắc anh ấy còn tắm giặt. Nhưng sao lúc nào mà cũng hỏi anh ấy vậy?

THÚY NHỎ: - Đâu.

NGUYÊN: - Thôi đi cô ạ... Tao biết thừa. Mê rồi à?

THÚY NHỎ: - Tao lại đấm cho bây giờ.

Thiện về. Vừa thoáng trông thấy, Nguyên đã nhìn Nhỏ mỉm cười.

NGUYÊN: - Về rồi kìa... Hỏi mãi!

THÚY NHỎ: - Tao về đây.

NGUYÊN: - Kìa Thúy Nhỏ, ở đây với tao.

THIỆN: (*Mỉm cười*) - O Thúy Nhỏ không ở chơi lại về?

NGUYÊN: - Tại anh đấy.

THÚY NHỎ: - Ở kìa... Mà điên à... (*Chạy lại túm Nguyên đấm một thối, bỏ về*)

THIỆN: - Sao thế o Nguyên?

NGUYÊN: - Anh hỏi nó ấy.

THIỆN: - Chịu các o thật. Năng thế này, chỉ thêm bát canh cua đồng rau bồng. Cái hạt bông may áo ấy mà, ừ thành ra, khi nào nó nứt ra cái mọng vàng như mỡ gà là đem nhặt nấu canh ăn, vừa thơm vừa mát. Mà con gái làng tôi ấy mà...

NGUYỄN: - Ai mặc quần máy thì khó lấy chồng chứ gì... Có thể mà khoe mãi.

THIỆN: - Thật đấy mà...

NGUYỄN: - Các anh vào trong này chắc không chọn được vợ.

THIỆN: - Mỗi vùng con gái có một vẻ đẹp riêng. Con gái Nghệ An thì bạo nhưng mà thật! Con gái Quảng Bình thủy chung và rất dễ thương. Nhất là các o vùng Lệ Thủy. O nào cũng có một cái cơ rất đẹp vì đứng chèo thuyền. Còn các o trong này...

NGUYỄN: - Cục cằn lấm phải không anh?

THIỆN: - Thế thì tôi chả dám nhận xét.

NGUYỄN: - Anh cứ nói đi.

THIỆN: - Đon đả, thành thực... Còn điều này sai thì o đừng giận nhé.

NGUYỄN: - Xấu thì sửa chứ có sao mà giận.

THIỆN: - Không phải xấu nhưng khó có cái từ nào gọi cho đúng. Có câu bảo là cương quyết... Cương quyết thì chưa đúng hẳn. (*Băn khoăn*) - Có anh thì nói là tự chủ... Ờ... ờ... Cái ý cũng gần như vậy. Nghĩa là trong tình yêu các o luôn có. Các anh đã tổng kết cả rồi (*Cười*).

NGUYỄN: - Con nhà lính mà, tinh thoảng cũng ngồi nói chuyện tào lao thế thôi.

THIỆN: - Nhưng o đã có kinh nghiệm bản thân chưa mà dám quả quyết như vậy?.

NGUYỄN: - Không... Cũng chỉ nhận xét thế thôi, chứ tôi thì về đảng hoàng, chủ động... Mà xem ra có thể còn chủ động hơn con trai nữa kia. Thế ra nhất quyết là lấy vợ làng?

THIỆN: - Hối sắp lên đường, u tôi hỏi: “Trong làng đã chấm đám nào thì khê bảo u, để u đi lại”. Tôi bảo: “Được, bao giờ đánh Mỹ xong con về, u thích đám nào con ưng đám ấy”.

NGUYỄN: - Lỡ bà cụ lại hỏi một đám mà anh không thích thật thì sao?

THIỆN: - Góm, các cụ bây giờ cũng tâm lý chán. Mà lỡ các cụ bắt nhầm mục tiêu, thì mình phải xi nhan cho các cụ chứ.

NGUYỄN: - Thế mới biết các anh ghê gớm thật. Thôi nằm nghỉ đi, khi nào nghe keng cơm em gọi. Vào hầm mà ngủ kìa.

THIỆN: - Không, o vào trong ấy mà nghỉ.

NGUYỄN: - Đã ngủ thế nào được. Nấu vội năm gạo ăn rồi lại phải đi ra đồng. Tổ trồng sản trên đồi 75 có ba con trâu đi làm. Sáng nay đại bác bắn sang chết một rồi. Tức quá đi mất. Em mà có súng như các anh thì hể tâu lai vãng đến gần bờ là em giọt cho bỏ mẹ nó đi.

THIỆN: - O tưởng chúng tôi không muốn như thế à. Tôi đã dự hàng chục trận, nhưng có bao giờ được bắn cho hả tức đâu. (*Ngừng một lát*) - O Nguyễn ạ... Ở lính, tôi đã có kinh nghiệm, nếu chuyển quân gấp là y như sắp có chuyện.

NGUYỄN: - Hay sắp đánh?

THIỆN: - Không hiểu viên đạn của chúng tôi với hạt thóc của các o có liên quan gì với nhau không?

NGUYỄN: (*Yên lặng*) - Giá bây giờ đẩy được tâu ra xa cho chúng em gạt thì sướng biết mấy.

THIỆN: - Thôi đừng nói nữa. Trông thấy hạt thóc tôi cũng nóng ruột như diên ấy. Đàng nào thì o cũng phải ngủ đi một chút. Hai đêm nay rồi tôi có thấy o chợp mắt tí nào đâu.

NGUYỄN: - Đêm hôm qua lúc chờ người về lấy ván lót đường, em dựa lưng vào còng pháo mà thiếp đi được một lát. Tỉnh dậy sương ướt đẫm cả hai vai, lạnh run lên.

THIỆN: - Các o còn vất vả hơn bộ đội chúng tôi nhiều. (*Thấy bóng Bồng đi qua, Thiện nhắc Nguyễn*) - O Nguyễn ra có ai hỏi kìa!

NGUYỄN: (*Nhìn ra*) - Kệ...

THIỆN: - Kệ... (*Túm túm cười, rút chiếc bát men gài trên liếp*) - Tôi đi ăn cơm đây, o Nguyễn à...

NGUYỄN: - Anh bảo đợi keng cơm mà.

THIỆN: - Cũng sắp đến giờ rồi đấy. (*Thiện đi thẳng ra ngõ thì gặp Bồng*) Anh là Bồng phải không ạ? Lúc nào tôi cũng thấy o Nguyễn nhắc tới anh...

BỔNG: - Các đồng chí ở đây?

THIỆN: - Vâng, anh BỔNG vào chơi. Tôi phải đi ăn cơm không các đồng chí ấy đợi. *(Thiện bắt tay BỔNG rồi bỏ đi. Nguyên vẫn giữ thái độ lạnh lùng. O đi qua mặt BỔNG ra ngõ).*

BỔNG: - Nguyên! *(Nguyên dừng lại)* - Muốn tránh mặt thì để tôi về chứ, còn phải đi đâu nữa.

NGUYÊN: - Đến đây anh không sợ người ta trông thấy à?

BỔNG: - Chuyện đã từ đời nào mà còn cứ dai đi dai lại mãi.

NGUYÊN: - Không dễ quên như vậy được. Tại sao hôm ấy anh lại bỏ đi?

BỔNG: - Ông ấy đã nói thế, còn ở lại cho dày mặt à?

NGUYÊN: - Thế anh nhường cái dày mặt lại cho một mình em chứ gì?

BỔNG: - Nhưng chính tôi cũng đã nói trước rồi. Khốn nỗi đối với Nguyên thì việc gì cũng có vẻ là không quan trọng.

NGUYÊN: - Anh cũng cho ở chung hầm với tôi là lén lút chứ gì, có phải thế không?

BỔNG: - Người ta muốn tránh điều tiếng chứ...

NGUYÊN: - Hay yêu một người như tôi anh thấy xấu hổ?

BỔNG: - Đặt điều cho người ta thế à! Tôi nói thật đấy, tôi ức lắm rồi.

NGUYÊN: - Ức thì đánh đi! *(Ghé sát người BỔNG)* Đánh chết đi!

Tùy vào, Nguyên và BỔNG ngượng, lúng túng. Tùy nhìn họ hơi ân hận.

TÙY: - Tôi đến làm dở chuyện hai đứa phải không?

BỔNG: - Không... không sao ạ. *(Tất cả cùng lặng lẽ).*

TÙY: - Hai đứa còn giận chú đấy à?

NGUYÊN: - Dạ... không ạ.

TÙY: - Hôm ấy chú cũng nóng nảy...

NGUYÊN: - Cháu biết.. Hình như chú đang bận chuyện gì.

TÙY: - Có... có thể... Nguyên ạ... Cả BỔNG nữa, lại đây... *(Nguyên và BỔNG lại gần)* Hai đứa nói thật với chú đi... Chúng mày nghĩ về chú như thế nào?

NGUYỄN: (*Áp úng*) - Cháu... chúng cháu... thấy chú vẫn... tốt ạ.

TÙY: - Có nghĩ thật thế không?

BỔNG: - Có điều phải nói thật là... Ngày xưa... chú vui hơn... dễ gần hơn.

NGUYỄN: - Mà cháu nghĩ... Một vẻ mặt hồ hởi, tin tưởng của các chú trong lúc bom đạn thế này, động viên chúng cháu nhiều lắm.

TÙY: (*Gật gật*) - Đúng... Chú cũng tự thấy mình không thoải mái như ngày xưa...

NGUYỄN: - Độ này chú gầy đi.

TÙY: - Mấy ngày nay chú cứ lếch thếch đi xin gạo, xin thuốc. Trên cho được hai tấn. Nhưng đã có đâu, phải mượn tạm gạo của bộ đội.

NGUYỄN: - Chết... thế sao ạ?

TÙY: - Những thứ ấy bây giờ đều là hàng chiến lược. (*Ngưng một lát*) - Không khéo rồi ra trở thành gánh nặng cho trên cơ đấy.

NGUYỄN: - Theo ý cháu thì chúng ta vẫn có thể tự túc kia mà.

TÙY: - Bằng cách nào?

NGUYỄN: - Cánh đồng làng mình lúa đã chín rữ xuống rồi đấy kia.

TÙY: - Ai ra đấy mà gặt. Ở ngoài ấy ca nông nó quần nát như cái ổ lợn... Chiếc hạm tàu cứ hau háu nhìn vào bờ. Mắt thường có thể nhìn thấy rõ kia. Thoáng thấy người ra là nó bắn.

NGUYỄN: - Thế không thu hoạch à?

TÙY: - Nếu việc thu hoạch đơn giản thì tội gì tôi phải vất vả chạy chọt thế này. (*Ngưng một lát*) - Mà nó quần cho đến hôm nay thì phỏng còn được bao nhiêu.

BỔNG: - Diện tích còn lại cho đến sáng hôm nay là năm mươi mẫu sáu sào.

TÙY: - Đích xác không?

BỔNG: - Cháu mới ra ngoài ấy.

TÙY: - Thế có phải loạt ca nông bắn sang...

BỔNG: - Nó đuổi cháu... Nhưng đón được quả đầu, cháu tránh được.

TÙY: - Đấy... có phải đơn giản đâu.

NGUYỄN: - Cháu nghĩ là về đây thì phải bám lấy đất mà sống, mà chiến đấu. Chứ về để thành một gánh nặng thì thà đừng về nữa.

TÙY: - Chính ra là như thế.

NGUYỄN: - Và cháu tin là chúng ta sống được.

TÙY: - Chớ chủ quan.

NGUYỄN: - Cháu chả chủ quan... Chúng cháu đã chuẩn bị rồi. Một tổ dân quân đang đào thêm hầm ở ngoài ấy... Chuẩn bị xong chúng cháu sẽ đưa người ra gạt.

TÙY: - Tôi cấm đấy...

BỔNG: - Sao?

TÙY: - Người chịu trách nhiệm về tính mạng nhân dân ở đây là tôi.

BỔNG: - Chú đừng nóng nảy.

TÙY: - Nhưng cũng không phải ai muốn làm thế nào cũng được.
(Đoài sang).

ĐOÀI: - Cái gì thế hả Tuy?

TÙY: - Đấy, anh coi, đưa nhau ra ngoài ấy rồi thương vong, ai chịu trách nhiệm đây...

ĐOÀI: - À... đương định chờ Tuy về rồi sẽ trao đổi.

TÙY: - Thế thì các anh phân công tôi lệch thếch đi xin gạo từ hôm nọ đến nay làm gì?

ĐOÀI: - Xin được chứ?

TÙY: - Tất nhiên... Chính vì tôi đã trình bày hoàn cảnh của chúng ta không thể nào thu hoạch được, các anh ấy mới giải quyết. Mà ý kiến ấy kể cả các đồng chí cũng nhất trí rồi đấy chứ.

ĐOÀI: (Cười vui vẻ) - Bà con đã tập trung bên kia rồi đấy. Cậu cứ sang mà xem. Từ sáng đến giờ ai gặp mình cũng hỏi: “Này, các đồng chí định phát lương cho chúng tôi đánh giặc đấy à?” Mình phải nói khác đi rằng: Không... Đây là trên tự nguyện giúp đỡ nhân dân bước đầu về làng đấy thôi.

(*Cười nhìn thấy Nguyên*) - Nguyên, Bồng... Bà con đang họp ở bên ấy cả rồi... Sang đi chứ. (*Thấy Nguyên không vui*) - Tao chán cho chú cháu nhà bay... Cứ ngồi với nhau là sồn sồn lên. (*Nguyên chạy đi. Bồng cũng đi theo*) - Bồng ơi, thống kê cho chú số giờ và bom đạn đánh vào cạnh cửa chùa nhà.

BỒNG: - Rõ! (*Bỏ đi*)

ĐOÀI: - Còn việc thu hoạch Tùỵ ạ... Chúng ta sẽ phối hợp với các đồng chí bộ đội.

TÙY: - Thế nào?

ĐOÀI: - Pháo sẽ đẩy lùi tàu ra xa.

TÙY: - Tức là chúng ta đem dân đối mặt với chúng nó hay sao?

ĐOÀI: - Dẫu không muốn thì về đây tức là cũng đối mặt với chúng nó rồi.

TÙY: (*Băn khoăn*) - Tình hình bây giờ không đơn giản như những năm trước nữa đâu...

ĐOÀI: - Đúng thế, ác liệt thêm nhiều lắm rồi... (*Ngưng*) - Chắc ý Tùỵ muốn nói rằng... nếu chúng ta tấn công, thì thằng địch sẽ ập đến trả thù chứ gì.

TÙY: - Đây là sự thật đã xảy ra rồi.

ĐOÀI: - Đúng... Nhưng nếu như tất cả mọi nơi đều đánh... Chỗ nào cũng đánh. Thì liệu thằng địch có khả năng trả đũa tất cả được không?. (*Nguyên chạy về*).

NGUYÊN: - Bên bộ đội mời chú sang hội ý.

ĐOÀI: - Chú sang ngay. Đội họp công việc đến đâu rồi?

NGUYÊN: - Sẵn sàng rồi.

ĐOÀI: (*Với Tùỵ*) - Hôm nay bà con ra quân đi gặt buổi đầu. Tùỵ sang một tý nhé!

TÙY: - Thôi được, tôi sẽ sang.

ĐOÀI: (*Với Nguyên*) - Đưa người ra ngoài ấy kiểm tra lại hầm hào. Chú sang bên bộ đội đã.

NGUYÊN: - Có việc gì thế chú?

ĐOÀI: *(Cầm cuốn sổ gõ vào đầu Nguyên) - Biết chỉ chủ quan. (Ra, Nguyên đi thẳng về nhà. O mang chiếc cáng thương ra buộc lại. Bà mẹ đi tắm về)*

MẸ NGUYÊN: - Nguyên... Mi về lúc nào?

NGUYÊN: - Từ sớm kia ạ. Mạ ra được giềng tắm rồi hả ạ?

MẸ NGUYÊN: - Thế lại định đi đâu đấy?

NGUYÊN: - Không... Con sửa lại chiếc cáng thương, chẳng có lúc cần dùng đến. Bữa kia con ra đến trận địa mới nhớ là ở nhà, nước hết rồi.

MẸ NGUYÊN: - Mi đi đến chiều mạ lo đến chiều. Mi đi đến sáng thì suốt đêm mắt mạ không sao nhắm được.

NGUYÊN: - Mạ lo thì biết thế nào cho cùng. Ai cũng bảo độ này da dẻ mạ bùng sùng ra rồi đấy.

MẸ NGUYÊN: - Làm sao mà mạ không lo. Người ta có năm có bảy. Mạ chỉ có mình mi. Nhiều đêm không ngủ được, mạ nằm ngẫm ngợi mà lại càng lo... Thôi, chuyện gỡ mạ chẳng nói ra làm gì.

NGUYÊN: - Con đã nói là mạ đừng có nghĩ lẩn thẩn...

MẸ NGUYÊN: - Ừ... Nhưng thương mạ thì phải biết giữ lấy thân. Đã hai đêm nay không ngủ rồi chú gì... Ngủ đi, mạ đi bẻ quả bầu non mạ nấu cho bát canh mắm ruốc.

NGUYÊN: - Phải đấy, mạ nấu đi, trưa con về ăn cũng được.

MẸ NGUYÊN: - Thế lại định đi đâu?

NGUYÊN: - Con đi có tý việc, chỉ lát con về.

Bà mẹ nhìn con nghĩ ngợi. Lục quang gánh của con thấy có nhiều liềm, mẹ hoảng hốt.

MẸ NGUYÊN: - Mi đi gặt à Nguyên?

NGUYÊN: *(Áp úng)* - Con...

MẸ NGUYÊN: - Mi đi gặt ở cạnh cửa chùa đấy à? Không, mạ không bằng lòng đâu... Nguyên ơi, thương mạ! Chỉ thoáng thấy bóng người là nó đã bắn sang rồi.

NGUYÊN: - Mạ! Lúa chín mà không gặt à?

MẸ NGUYỄN: - Mạ lại chẳng biết thế. Đêm nằm, hương lúa gió đưa về làng, nghĩ tiếc của thao thức suốt đêm không ngủ được. Nhưng không gặt được với nó đâu. Thôi thì đói khát ăn khoai ăn sắn mạ cũng cam chịu. Để con ra ngoài ấy, mạ không ưng đâu. Mạ không ăn hạt thóc ấy đâu.

NGUYỄN: - Không gặt được thì chính phủ cũng không nỡ để dân mình phải đói. Nhưng hạt gạo mang từ Bắc vào đây còn phải đi qua hàng trăm cái cầu, hàng trăm bến phà, bom đạn... Hạt gạo cũng phải đổi bằng máu người, mạ ạ. Đáng lẽ hạt gạo ấy là của miền Nam. Lẽ ra cái xe chở gạo ấy sẽ thay bằng chở súng đạn để rút ngắn ngày đau khổ mà cả nước đang phải chịu. Ở đây, hạt gạo đã nằm ngay trước mặt mình rồi...

MẸ NGUYỄN: (*Nhìn con đăm đăm*) - Mạ còn biết nghĩ thế nào được nữa.

NGUYỄN: - Con sẽ hết sức cẩn thận, mạ ạ. Không phải dễ dàng cướp không hạt gạo của ta đâu. (*Thiện trở về vội vàng, sôi nổi*).

THIỆN: - Hôm nay chúng con nghe tin mạ đã ra giếng tắm. Anh em trong đơn vị ai cũng mừng.

MẸ NGUYỄN: - Chú đi vài ngày mà ở nhà tôi buồn thiu. Chả có ai trò chuyện... Con gà sáng nay lại đẻ cái trứng to quá thế...

THIỆN: (*Sấp ba lô vội vàng*) - Mạ cứ lấy trứng đó mà dùng.

MẸ NGUYỄN: - Phải để dành cho nó ấp chú. Cái giống gà cao chân ấy rồi còn to nữa.

THIỆN: - Tối mạ bắt con gà lên chuồng cho con với nhá!

NGUYỄN: - Anh Thiện lại đi đâu?

THIỆN: - Có nhiệm vụ mới. Thật hú vía, nếu nghe o, chui vào hầm ngủ thì đành bị bỏ lại nhà mất.

NGUYỄN: - Hai đêm nay không ngủ lại đi ngay à?

THIỆN: - Ban nãy đã phải nói dối khẩu đội trưởng là ngủ rồi, ngủ rất ngon từ lúc mới về kia.

NGUYỄN: - Đã thế em tố cáo.

THIỆN: - Đùng ùa thế... Lớp này thì nhất định có thằng biết mùi pháo miền Bắc nó như thế nào.

MẸ NGUYỄN: - Các chú lại đi đâu?

NGUYỄN: - Chuyện quân sự, mạ hỏi thế nào được. (*Kéo Thiến ra*) - Sắp đánh đâu đấy, anh Thiến?

THIỆN: - Ở kìa hay nhỉ, vừa phê bình mạ xong lại còn hỏi.

NGUYỄN: - Em không nói với ai đâu mà.

THIỆN: - Bí mật, rõ chưa.

NGUYỄN: - Được rồi... Hôm nay không đi gặt thì thế nào em cũng đi phục vụ trận địa...

THIỆN: - Không được, thương vong như chơi.

NGUYỄN: - Dễ thường chỉ mình các anh dũng cảm.

THIỆN: - Ờ... tôi có nói thế đâu... Mới lại chính chúng tôi có nhiệm vụ... À thôi lộ bí mật, mất đầu như chơi... Con đi, mạ à. Đi o Nguyễn nhà. (*Nguyễn quay đi không thèm đáp lời*) - Bao giờ nổ súng thì đánh đâu khắc biết mà.

Chạy ù ra ngoài, vừa chạy anh vừa hát.

MẸ NGUYỄN: - Đáo để quá, đi đánh nhau mà cứ như đi trẩy hội. (*Cắm nắm ngô, miệng gọi gà, rồi bà mẹ đi về phía sau nhà*).

NGUYỄN: (*Bản thân, suy nghĩ*) - Các anh ấy đi bảo vệ... Bảo vệ ai nhỉ?. Thôi, đúng rồi, nhất định đúng rồi...

Hết cảnh.

CẢNH BỐN

Ngoài trời. Nơi đây là khu sân của hợp tác. Một con bờ giao thông hào đắp nổi chạy qua sân khấu gỗ lên như một con đê nhỏ. Phía xa là ruộng sắn, vườn chè.

Một số người đi sớm đã tập trung đến đây. Họ ngồi trên bờ giao thông hào. Một anh con trai nằm ngủ, nón úp lên mặt.

ANH TƯ: - Nhóm ta kiểm điểm nhá... Cánh thương có chưa?

MỘT BÀ: - Rồi!

ANH TƯ: - Bông, băng, kẹp, o Nhỏ đầu, đủ chưa?

MỘT BÀ: (*Phát lưng Nhỏ*) - Đủ chưa kìa?

THÚY NHỎ: (*Giật mình*) - Có... Có ngủ rồi! (*Mọi người cười âm lên*).

MỘT BÀ: - Mãi chuyện lăm vào, hỏi đủ chưa thì ngủ rồi.

ÔNG HỢI: - Còn ai nữa gọi ra, đi luôn thể. Chẳng ngồi lâu nó nguội tinh thần đi, bố ai dám ra ngoài ấy nữa.

CÔ GÁI: - Tinh thần có phải com hấp đầu mà chóng nguội thế?

Bà con lại cười.

ÔNG HỢI: - Đùng có coi thường... Bà con ta đã ăn gì chưa? Sáng ra chưa ăn gì, bị thương là khó cứu lắm.

CÔ GÁI: - Sốt ruột!

ÔNG HỢI: - Không đùa được đâu... Quân tử phải phòng thân chứ. Tòì mà bị thương, chớ ai cho tôi uống nước đấy nhá.

MỘT BÀ: - Thế nào, đã chọn được giờ xuất phát chưa?

NGUYỄN: - Đương có trình sát. Đợi xem nó giờ trò gì cái đã. Bà con ta đã đủ chưa?

MỘT BÀ: - Còn ông Lại nữa thôi...

ÔNG LẠI: (*Giọng có vẻ say*) - Tòì đây.

BỘ THỎA: (*Nói thầm với Nguyên*) - Một mình vừa vật con gà của con ra chén rồi.

NGUYÊN: - Sao thế?

BỘ THỎA: - Tưởng đi rồi không về nữa.

NGUYÊN: - Chết!

ÔNG LẠI: - Hôm nay là đi lấy thịt đổi xôi đây... Được thì được cả xôi lẫn thịt. Mà mất thì mất cả thịt lẫn xôi.

MỘT BÀ: - Khiếp, lại cái ông này... ăn với nói.

NGUYÊN: (*Đứng dậy. Mọi người nhận thấy là o sắp nói điều gì quan trọng*) - Chú Lại không nên nói thế nó ảnh hưởng... Ta đi gặt giờ cũng khác nào ra trận. Ra trận mà mang sẵn cái chết từ ở nhà đi thì đánh đấm gì.

MỘT ÔNG: - Rượu vào ông ấy nói bậy đấy thôi.

MỘT BÀ: - Nhưng nó ảnh hưởng chú lại.

ÔNG LẠI: - Được, tôi công nhận là khuyết điểm.

Tiếng đại bác rú qua đầu. Ông Hợi lao qua mặt mọi người, nhẩy xuống hào.

LUYỆN: - E pháo mình.

ÔNG HỢI: - Đừng có trông gà hóa cuốc rồi thì chết mất cắp.

MỘT O: - Khói ngay sau cồn cát đó kia! (*Tiếng pháo lại nổ*) - Pháo mình bắn trả hạm tầu cũng nên.

Nhiều người đã nấp lại nhô ra.

- Đâu?- Chỗ mô, chỉ giúp tôi coi.

NGUYÊN: (*Đẩy mọi người về chỗ*) - Vô hãm. Dầu pháo mình hay pháo nó thì cũng không được chạy ra ngoài.

ÔNG LẠI: (*Cầm đòn gánh đứng dậy*) - Đi... Đã đi là đi, không sợ.

MỘT BÀ: - Ơ hay, pháo đương bắn.

ÔNG LẠI: - Ai tinh thần hơn ai nào.

MỘT BÀ: - Gớm... anh hùng nhỉ.

ÔNG LẠI: - Chẳng lại ra chuyện thằng này sợ...

Đám thanh niên cười vang.

MỘT O: - Im rồi đấy.

ÔNG HỢI: (*Chui ra khỏi hầm, bắn khoản mãi mới nói*) - Tôi... xin có vài lời với tất cả như thế này. Ai có bảo tôi sợ, thì ừ tôi sợ. Ví thử ban nãy mà đi gặt ngay là tôi đi... (*Rùng mình*) - Nhưng bây giờ... tôi không đi được đâu.

ANH CON TRAI: (*Cười giễu*) - Ấy đấy, tinh thần ông ấy nguội mất rồi.

ÔNG LẠI: - Vậy thì tôi cũng ở nhà. Ai bạo được với bom đạn.

NGUYỄN: - Còn ai nữa... Tự liệu sức mình không đi được thì cứ lên tiếng.

ANH CON TRAI: (*Quát to lên*) - Tôi! (*Nhiều người giạt mình nhìn anh*) - Anh hùng như ông Hợi, ông Lại mà rút lui thì tôi cũng thoái thôi.

NHIỀU TIẾNG ĐẾ: - Eo ôi... anh hùng.

ANH CON TRAI: - Đừng tưởng thường... Anh hùng của các ông ấy đốt cháy ra phết.

ÔNG HỢI: - Láo! Anh bảo tôi là anh hùng rơm phải không...?

Đoài ra.

ÔNG LẠI: - A, bác Đoài... Hấn bắn vô chỗ mô đó?

ĐOÀI: - Cần một tay chèo vững đây.

ANH CON TRAI: - Làm gì đấy?.

Mọi người nhìn Đoài dò hỏi.

ĐOÀI: - Pháo ta đánh bắt ứng, nhận chìm một tầu địch ngay loạt đạn đầu.

ĐÁM CON TRAI, CON GÁI:

(Tranh cướp lấy chiếc bơi chèo của ông Lại)

ANH CON TRAI: - Tôi đi!.

MỘT O: - Cháu quen hơn!.

Anh con trai cướp được, chạy vụt vào.

LUYỄN: (*Định chạy theo*) - Đợi cháu.

CHỊ XUYẾN: - Luyện! (*Kéo con lại*) - Bác Đoàn bảo chỉ cần một người thôi.

MỘT O: - Cháu nói không sai mà, đúng pháo mình.

ÔNG HỢI: - Tôi cũng chẳng đoán thế là gì... Nghe pháo mình bắn nó khác lắm.

MỘT ANH: - Nghe nó bốc hơn có phải không ông HỢI?

ÔNG HỢI: - Liệu cái thần hồn.

ĐOÀI: - Các đồng chí bộ đội đã dọn đường cho đội mình đi. Thật an toàn đấy.

NGUYỄN: - Ra quân được rồi chứ chú Đoàn?

Bà con đứng dậy chuẩn bị.

ÔNG HỢI: (*Tim kiếm*) - Cái bơi chèo của tôi đâu?

NGUYỄN: - Bác yêu cầu được ở lại rồi thôi.

ÔNG HỢI: - Nói vui thế chứ ở lại là ở thế nào.

ÔNG LẠI: - Là để thử xem ai tinh thần hơn ai chứ. Tôi biết thừa là pháo mình. Tôi lặng thinh để giữ bí mật. (*Nhiều người cười rộ*).

ĐOÀI: - Để đảm bảo an toàn, nên hợp tác chỉ chọn một tổ xung kích đi thôi... Đội xung kích phải chuẩn bị thật đầy đủ.

(Nhiều tiếng đáp sắc gọn) - Rõ.

ÔNG HỢI: - Bác Đoàn đã chỉ thị thế là tôi chấp hành ngay. (*Lúng túng*)- Tôi xin xung phong đón thóc ở sân kho.

ĐOÀI: - Tốt!

NGUYỄN: - Đội xung kích tập hợp!

TIẾNG NHỘN NHẠO: - Thế còn chúng tôi...?

TIẾNG CÁC BÀ: - Chúng tôi sao o Nguyễn?

NGUYỄN: - Ngoài đội xung kích ra, các bà, các mạ tập trung tất cả ra làm hầm. (*Đội xung kích điểm số. Họ ra đi*).

NGUYỄN: (*Chạy lại chỗ Đoàn và Tuy*) - Cháu đi!

ĐOÀI: - Chỉ có thắng thôi đấy! (*Nguyễn định đi thì mẹ chạy ra*).

MẸ NGUYỄN: - Nguyên! (*Nguyên đứng lại*) - Cẩn thận con nhé.
(*Quàng cho con chiếc khăn*).

NGUYỄN: - Mạ nấu canh bầu, trưa con về ăn mạ nhé!

(*Nguyên đi... Ai vào việc nấy, chị Xuyên đứng lại cùng với bà mẹ Nguyễn*).

CHỊ XUYỄN: - Họ đi rồi. Trông họ đi mà thèm. Mạ con ta làm gì bây giờ? Chẳng lẽ cứ ngồi nhà mà chờ đợi à! (*Rất bần khổn, rồi quá quyết*). Hay ta cũng đi... Ta đi ra vườn tiêu mạ hè!

ĐOÀI: - Một cân hồ tiêu có thể đổi lấy một khẩu súng trường rồi đấy.

CHỊ XUYỄN: - Ta đi mạ hè!

MẸ NGUYỄN: - Hãy đợi tao lấy cái nón đã nào.

ĐOÀI: - Nón mạ đây. Mạ đội cái nón sắt này có thể tránh được cả mảnh đạn nữa đó.

CHỊ XUYỄN: - Nom mạ giờ lại giống chú bộ đội nữa kìa.

ĐOÀI: - Có khác gì bộ đội.

CHỊ XUYỄN: - Ta đi thôi! (*Họ ra đi. Thủy cầm đèn ở dưới hầm sâu lên*)

ĐOÀI: - Vào trong này đã, đồng chí Thủy.

THỦY: - Anh! (*Họ đưa nhau về một góc sân khấu*)

ĐOÀI: - Về lâu chưa?

THỦY: - Hôm nghe anh nói, về nghĩ lại, cũng tự thấy không về không được.

ĐOÀI: - Bây giờ làm địa đạo à?

THỦY: - Vâng, tổ Đảng phân công.

ĐOÀI: - Nhiệm vụ chiến lược đấy, gắng hoàn thành sớm. Chúng ta về sống ở đây khác nào cái gai cắm vào mắt nó. Các cháu ở đâu?

THỦY: - Giờ đành bố đâu con đấy vậy!

ĐOÀI: - Đang định bàn với cậu việc này.

THỦY: - Bây giờ Đảng phân công gì tôi cũng làm.

ĐOÀI: - Lại không phải chuyện phân công được. Bà vợ mình ấy mà...

THỦY: - Tôi hiểu rồi... Anh chị định nuôi đỡ cháu cho tôi chứ gì? Lỡ

tôi có làm sao thì lũ cháu không khỏi tay các đồng chí. Nhưng bây giờ tôi còn gắng gượng được.

ĐOÀI: - Thế cậu có coi mình là đồng chí không đấy?

THỦY: - Tôi đã nói thế anh còn phải hỏi.

ĐOÀI: - Nhưng cứ sáng sáng, thấy cậu bế con bé đi bú chực, tội nghiệp lắm.

TÙY: - Hãy cứ để cho cậu ấy gửi đi một vài cháu ra ngoài Bắc.

ĐOÀI: - Mình cũng nghĩ thế rồi, nhưng chưa nên. Mình là đảng viên. Trong hợp tác còn nhiều gia đình quần chúng khó khăn hơn.

THỦY: - Tôi cũng nghĩ như anh.

ĐOÀI: - Vì thế nên tôi bảo cậu...

THỦY: - Thật tình tôi còn gắng được. Các đồng chí đừng lo cho tôi, đừng lo thật đấy mà.

Máy bay L.19 bay theo những vòng lượn. Tùy, Đoài đều hướng nhìn lên.

TÙY: - Nó đi tìm trận địa.

ĐOÀI: - Đúng, vừa bị một vết đau mà. *(Ngừng một lát rồi nói với Thủy)*
- Đồng chí Thủy.

THỦY: - Có!

ĐOÀI: - Đồng chí báo cho các đội Bảy, đội Chín đưa thêm người ra bám đồng. Cả tổ chài nữa, ra biển ngay. Phải làm cho sinh hoạt hết sức bình thường.

THỦY: - Tôi hiểu.

TÙY: - Đồng chí định đưa dân ra đối mặt với địch?

ĐOÀI: - Có thể gọi khác đi... nhưng nội dung vẫn là thế. *(Ngừng)* - Tôi ra thăm trận địa. Còn đồng chí kiểm tra việc bố phòng xem. Hầm có chắc thì chủ trương mới mạnh được. *(Đoài đi)*

Tùy dừng lại, vẻ lo lắng. Xuyên ra.

XUYÊN: - Bác Tùy, nhà tôi đâu?

TÙY: - Ra vườn tiêu.

XUYÊN: - Còn thằng bé... Bác có trông thấy cháu...

TÙY: - Ông lỗi thì như chuột ngày ấy. Nó ở ngoài trận địa cũng nên.

XUYỀN: - Khổ tôi không. *(Ngừng)*. Tôi lại đến phải đi thôi.

TÙY: - Chỉ rắc rối... Đi đi về về rồi ảnh hưởng người khác...

XUYỀN: - Nhưng bác bảo mình đã vô mặt đánh chúng nó. Thường mà nó để yên à?

TÙY: - Tôi cấm anh không được gây hoang mang.

XUYỀN: - Được... rồi bác xem. Dân quân bên Vĩnh chỉ có nổ hai phát súng trường mà nó quay lại, làm cỏ một làng đây này.

TÙY: *(Bối rối, túm ngực Xuyên)* - Ai nói với anh?

XUYỀN: - Việc nó nhỡ tiến ra, còn phải che giấu gì. Đàng này làng mình, những khẩu pháo to như cột đình ấy, bắn khói um lên, dễ thường bị mất được chúng nó. *(Nhìn lên trời)* - Đấy, thằng L.19 đang tìm đấy...

TÙY: *(Lúng túng)* - Im!

Hết cảnh.

PHẦN THỨ BA CHIA LỬA

CẢNH NĂM

*Buổi chiều tại một mảnh đất ngay trên miệng địa đạo sâu hun hút.
Phía trên là một ngôi nhà chạy dài che lấy miệng địa đạo.*

*Bản tin trên đầu một tờ giấy màu ghi những tiết mục tham gia biểu
diễn trong đêm hôm đó. Ở góc sân khấu là một cây cổ thụ to bằng
cả quăng ôm.*

*Khi mở màn thì một toán người đã chen chúc nhau đứng xem những
tiết mục trên quảng cáo.*

THANH NIÊN 1: - Ở các cậu ơi, thằng Khôi nói trạng.

THANH NIÊN 2: - Nói trạng hay đấy... Có cả kịch, cả múa nữa này.

THANH NIÊN 1: - Lại cả mục Xuyên! Mục Xuyên hò Giã gạo! Mục Xuyên
hò Giã gạo, bay ạ!

Đám con trai cười ầm.

THANH NIÊN 2: - Mục Xuyên hò ra gì!

THÚY NHỎ: - Đùng khinh! Hồi làm đập nước La Ngà, bốn anh con
trai Lệ Thủy hò đối với mục còn ngọng lưỡi lại, không đáp được ấy.

THANH NIÊN 1: - Mục thách tay nào hò đối với mục ngay tối liền hoan
đêm nay.

THÚY NHỎ: - Tay nào? Sao nín thình cả thế?

BỘ THỎA: (*Ngồi vá lưới bên cạnh, nói khích*) - Chịu à? Hay biện cái lễ,
tao lên đối thay cho.

THÚY NHỎ: - Chịu thì kiếm lấy cái lễ, đừng sĩ diện nữa.

THANH NIÊN 1: - Có thụt lưỡi cả đầu mà phải nhờ bò lão lên đại
diện. Tôi... tôi lên...

CẢ MẤY THANH NIÊN: - Có thể chú, cụ lên đi. Chúng tớ xô cho.

BỘ THỎA: - Tao sợ mất nón đấy bay ạ.

THANH NIÊN 2: - Hò thử đi để tớ xem cậu có tốt không nào?

THANH NIÊN 1: - Nhưng hò gì bây giờ?

THANH NIÊN 2: - Hò thách một câu xem có chúa không đã.

THÚY NHỎ: - Cấm hò tục đấy.

THANH NIÊN 1: - Thanh đến đâu ấy chú lại. Xô khỏe vào nhá. Ồ...
xin mời các bạn ta hò khoan...

TẮT CẢ: - Là hò...

THANH NIÊN 1: - *Gặp đây anh hỏi một lời*

Ngon nguồn biết được tận nơi yên lòng

Gặp nhau đây thì thỏa nhớ đã mong

Khác chi con cá trích giữa dòng quấy vi.

TẮT CẢ: - Là hò là khoan, ấy là khoan ta hò khoan.

THÚY NHỎ: - Khá lắm, hò tử tế đấy.

THANH NIÊN 1: - Ồ... *cách rằng lòng anh cứ nặng như chì...*

Chỉ lo chồng em hấn dậy, không thấy vợ lão lại đi lão tìm...

MẤY O: (*Cùng hét*) - Hò bây rồi!

Bỗng đằng xa có tiếng hò vọng lại.

- Trộ các anh đây, chúng em như cơn hạn gặp trận mưa rào

Con chim ngựa cổ, cũng đậu vắt vèo đứng hót chào các anh!

BỘ THỎA: - Bỏ mạ rồi, tao nghe như tiếng con mẹ Xuyên thật.

THÚY NHỎ: - Các anh làm gì mà nhốn nháo thế?

Tiếng hò tiếp:

- Con đầu em, năm nay hấn đã lên năm

Em cho hấn theo mạ đến dạy các anh biết cách rằng mà hò.

Thúy Nhỏ và mấy cô gái cười ré lên.

THÚY NHỎ: - Các anh làm gì mà nhốn nháo thế, hò trả đũa đi. Chúng tôi xô cho.

THANH NIÊN 2: - Trả đũa đi mày...

THANH NIÊN 1: - Ờ... ờ... ờ... ờ...

THANH NIÊN 3: - Sao tắt ngấm thế?

(Vặc lại bạn) - Giỏi sao không hò đi.

Đám thanh niên lúng túng định chuồn

Tiếng hò tiếp:

Khoan hãy bỏ đi cho em hỏi nốt đã nào

Có phải anh đứng chỗ trăng gió thổi

Để lại lưỡi ngọn vào không đáp được chẳng.

Chị Xuyên và đám con gái đến nơi, nhìn thấy đám con trai hò, cười rữ.

CHỊ XUYỀN: - Làm sao đương hò lại thấy các anh cầm miệng hến thế?

THANH NIÊN 1: - Còn ếm quân đấy thôi... Tối rồi khắc biết.

BỘ THỎA: - Thôi chị tha cho chúng nó.

(Tất cả cười vang, có tiếng máy bay).

CÔ GÁI: - Có máy bay đấy nhá.

MỘT NGƯỜI: - Ai đứng đầu ngôi đó. Thằng L.19 nó đang khai triển.

CHỊ XUYỀN: - Từ sáng đến giờ nó bay đi bay lại làm gì thế nhỉ?

Tiếng loa trên máy bay hát vọng xuống một bài vọng cổ rất ồng ọ.

THANH NIÊN 2: - Nó đấu văn nghệ với mình à? Cho nó một phát súng. Cút! *(Một phát nổ, Nguyên ra).*

NGUYÊN: - Vẫn chưa tập tành gì à?

THÚY NHỎ: - Chúng nó đứng nghe răng ra mà cười.

NGUYÊN: *(Nói nhỏ vào tai Thúy Nhỏ) - Tối nay có thể anh Thiện cũng đến đấy.*

THÚY NHỎ: *(Thẹn thùng) - Đến thì đến chứ sao!*

NGUYÊN: - Thôi đi cô ạ!

THÚY NHỎ: - Tập ở đâu bây giờ?

CÔ GÁI: - Cứ đây mà tập chứ còn đi đâu nữa.

THÚY NHỎ: - Các ông đi chỗ khác cho chúng tôi tập nào.

THANH NIÊN 1: - Tập đi, ai người ta làm gì.

THÚY NHỎ: - Không! (Nhác thấy Thiện đến. Thúy Nhỏ thẹn).

THANH NIÊN 2: - Tập đi, tập đi cho anh bộ đội anh ấy xem với! (*Thúy Nhỏ chạy tuột vào*).

CÔ GÁI: - Đi chỗ khác tập vậy. (*Chạy theo*)

Thúy Nhỏ chạy đi, đám con trai lại theo.

NGUYÊN: - Đồ quý... Có để cho chúng nó tập không nào?

Thiện đứng nhìn, nheo mắt cười.

- Anh Thiện đi đâu mà mãi hôm nay mới thấy mặt?

THIỆN: (*Vui vẻ*) - “Đâu có giặc là “tôi” cứ đi”. Đòi lính mà. (*Cười*) - Cụ có khỏe không o Nguyên?

NGUYÊN: - Khỏe, nhắc anh luôn đấy. (*Nhìn Thiện cười*) - Còn có người mong anh gấp đôi nữa kia.

THIỆN: - Ai thế?

NGUYÊN: - Anh vô tình đến thế thì thôi.

THIỆN: (Nhớ ra) - A... (Quay lại nhìn Thúy Nhỏ).

NGUYÊN: - Tối nay anh đi xem chúng em biểu diễn chứ?

THIỆN: - Tiếc quá! Tôi lại không đến được.

NGUYÊN: - Tùy anh.

THIỆN: - Các bạn thông cảm.

NGUYÊN: - Anh chả tâm lý tý nào... Mấy ngày hôm nay, cô ấy cứ hỏi hộp. Thỉnh thoảng lại chạy sang xem anh đã về chưa. Hôm nay anh không đến, người ta giận thật đấy.

THIỆN: - Giận bộ đội trong trường hợp thế này thì chỉ có oan cho bộ đội thôi.

NGUYÊN: - Vậy thì khi nào thư thả, anh hãy đến thăm người ta một tý. (*Nhìn Thiện vẻ nghiêm chỉnh*) - Cô ấy yêu anh thật đấy.

THIỆN: (*Cảm động hồi lâu mới nói được*) - Thật như vậy à o Nguyên? Hay tôi có làm điều gì không phải để o Thúy Nhỏ hiểu lầm không nhỉ?

NGUYỄN: - Anh rõ buồn cười. Nó yêu anh từ lâu rồi. Cũng có lúc nó tủi thân đấy. Vì hình như anh vô tình quá.

THIỆT: - Không phải thế đâu o Nguyễn ạ. O Nguyễn nói giúp tôi, nói thật khéo. Vì tôi sợ cô ấy hiểu lầm. Nếu như tôi chưa yêu ai mà gặp được một người như o Nhỏ, thì tôi còn mong muốn gì hơn nữa.

NGUYỄN: - Thế ra anh đã có vợ rồi?

THIỆT: - Chưa, chúng tôi chưa cưới nhau.

NGUYỄN: - Chị ấy cùng làng?

THIỆT: - Cùng học một trường nữa. Tuần trước tôi mới nhận được thư. Một tháng hai mươi ngày thư mới vào đến trong này. *(Mở ví đưa ảnh cho Nguyễn xem).*

NGUYỄN: - Chị ấy xinh đấy nhỉ?

THIỆT: *(Mỉm cười).*

NGUYỄN: - Em biết nói với cái Thúy Nhỏ thế nào... *(Một người ở địa đạo lên).*

THANH NIÊN 1: - Khá đấy, làm ở dưới lòng đất mà như thế thì tuyệt.

BA: - Có hai cái đèn măng sông nữa thì tha hồ mà sáng.

THIỆT: - Tôi về o Nguyễn nhé. O nói khéo giúp tôi... Đừng để cho o ấy hiểu lầm.

NGUYỄN: - Đợi em cùng đi. Em cũng lên chỗ đồi Yên Ngựa xem bà con trồng sản ra sao. *(Hai người cùng đi. Tùy về, anh đứng nhìn tấm quang cáo có vẽ ngạc nhiên. Đám thanh niên kéo ra. Tùy hỏi).*

TÙY: - Làm gì thế này?

THANH NIÊN 1: - Liên hoan văn nghệ đấy.

THANH NIÊN 2: - Anh mới đi đâu về thế?

TÙY: - Lên huyện. Huyện đội lại gọi một số cậu lên đường đọt này đấy.

THANH NIÊN 1: - Những ai thế anh?

THANH NIÊN 2: - Tôi có không?

TÙY: - Đi cả thì bỏ làng cho ai? Đọt này chỉ có cậu Trọng với cậu Bồng thôi.

THANH NIÊN 1: - Bồng được đi à? Cậu ấy ra cái gì cũng có vẻ được chú ý. Giấy gọi nó đâu, đưa cho em nào. (*Cầm lấy giấy vùng chạy*)
- Bồng ơi! (*Chạy đi, Xuyên ra ngõ ngách tìm vợ*).

BA: - Anh Tù có nghe nói tình hình bên xóm Tân Lập thế nào không?

TÙY: - Mới qua bên ấy về đây.

BA: - Nghe nói ác liệt lắm phải không?

TÙY: (*Lắc đầu*) - Sau trận đánh thì làng xóm chỉ còn lại một cái cồn đất. Nó đánh loại bom đào. Có quả sâu hẳn xuống đến hơn mười mét.

BA: - Thế liệu địa đạo của ta?

TÙY: - Phải gia cố thêm nhiều đấy. Nó đánh theo lối rải thảm. Từ năm giờ chiều hôm trước, tám chiếc F từ biển kéo vào cùng ập đến một lúc, căn đuôi nhau bay vòng quanh làng, khóa chặt lại, không cho ai chạy thoát. Thế rồi hai chiếc C.130 rải hơn hai trăm quả pháo sáng trên đầu. Mặt đất cứ sáng xanh ngấn ngắt. Bấy giờ những chiếc F mới rải bom bi, bom xăng ra bìa làng. Cuối cùng nó trút bom phá, bom sát thương vào giữa.

BA: - Mẹ cha chúng nó!

TÙY: - Nó kéo dài trận đánh suốt từ chiều hôm trước cho đến tám giờ sáng hôm sau.

BA: - Thật là khốn nạn! Thiệt hại thế nào hả anh?

TÙY: - Nhà cửa thì không nói nữa rồi. Còn người thì chưa rõ.

Tùy yên lặng, dẫn đo rồi mới hỏi Ba.

TÙY: - Anh Đoài đi đâu?

BA: - Anh ấy lên họp huyện.

TÙY: - Tôi nói ra bây giờ có thể có đồng chí hiểu lắm. (*Chỉ vào biển quảng cáo*) - Rùm beng như thế này sợ chủ quan không?

BA: - Đoàn thanh niên họ tổ chức...

TÙY: - Không uốn nắn sẽ thành tểu...

BA: - Tôi cũng đã nghĩ như thế. Nhưng xét cho cùng, sống giữa những

ngày ác liệt như thế này mà không có tiếng cười, tiếng hát của đám con trai, con gái thì chịu thế nào được.

TÙY: - Minh cũng góp ý kiến thế thôi.

Xuyên ngơ ngác tìm vợ. Thấy chị Xuyên ở trong ra, anh gọi vợ ra một góc thì thào.

ANH XUYỀN: (*Nhìn mọi người rồi khẽ gọi*) - Mạ em ơi, tôi hỏi cái này!

CHỊ XUYỀN: (*Lo lắng*) - Có chuyện gì vậy?

ANH XUYỀN: Tôi mong mạ em suốt từ chiều đến giờ. Về đi thôi mạ em ạ... Đồ đạc tôi đã sắp sẵn cả rồi.

CHỊ XUYỀN: - Kìa, đi đâu?

ANH XUYỀN: - Chớ coi thường... chậm không được đâu.

CHỊ XUYỀN: - Việc gì mà úp mở mãi. Hay việc bộ đội ta bắn vào tàu chiến?

ANH XUYỀN: - Lại còn phải nói đến tận nơi à?

CHỊ XUYỀN: (*Cười phá lên*) - Anh lại ăn phải dưa dưa nào rồi. Mọi nơi đều nổ súng đấy. Có dữ dằn thì trả dưa cho khắp.

ANH XUYỀN: - Tôi xin mạ em... Ở Cao Đại kia kìa, chỉ một phát súng trường bắn lên mà nó cũng dò tận nơi, tổng rốc két xuống!

CHỊ XUYỀN: - Nó bắn thì chưa chắc trúng. Nhưng nó dọa thì có người đã ăn phải nước đái nó rồi.

ANH XUYỀN: - Bắn đạn khói um lên ở sau làng, có dễ nó mù đấy.

CHỊ XUYỀN: - Không mù thì đã làm gì được. Đánh thì xuống hầm. Với lại... nó đánh thì mình cũng bắn. Thà cứ đối mặt, một sống một mái với chúng nó, tôi thấy yên tâm hơn.

ANH XUYỀN: - Ường vừa chứ.

CHỊ XUYỀN: - Anh sợ thì anh cứ đi.

ANH XUYỀN: - Không có thói phép thế. (*Xấn tay*) - Về!

CHỊ XUYỀN: - Này... Đừng có giở cái thói ấy ra, người ta cười cho đấy.

(Bồng ra, nhìn Xuyên khó chịu)

BÔNG: - Anh Xuyên làm gì thế?

CHỊ XUYỀN: - Chú Bồng kia kia... chẳng biết xấu. *(Bỏ đi)*

Xuyen lẻo đẻo theo vợ. Bồng nhìn tấm quảng cáo thì nghe tiếng gọi.

THANH NIÊN 1: *(Vừa lau mồ hôi vừa nói)* - Bồng!... Cậu có tin mừng đấy.

BỒNG: - Gì thế?

THANH NIÊN 1: - Có gì làm đồ lễ, đưa đây. *(Giơ cao tờ giấy lên).*

BỒNG: - Đưa cho tao! Tao lạy mày!.

THANH NIÊN 1: - Dễ nghe thế!

BỒNG: - Có đưa không thì bảo?

THANH NIÊN 1: - Không!

BỒNG: *(Ôm ghì lấy bạn)* - Đưa đây.

THANH NIÊN 1: *(Giãy nảy)* - Đây... đây...

BỒNG: *(Thả ra, cầm lấy tờ giấy, xem vội, rất sung sướng)* - Hay! Hay!
Cậu nhận giấy này ở đâu?

THANH NIÊN 1: - Anh Tuyền đưa cho tớ.

BỒNG: - Lẽ ra tớ đi đợt trước, nhưng hợp tác cứ giữ mãi. Họ bảo kế toán là cán bộ kỹ thuật nên không đi được. Đợt này tớ cam đoan là “vô”, nhất định “vô”.

THANH NIÊN 1: - Thấy các cậu được đi tớ cũng mừng. Nhưng từ lúc cầm cái giấy này, tớ cứ thấy bâng khuâng thế nào ấy.

BỒNG: - Tớ biết rồi. Tớ sẽ nhớ các cậu. Dứt khoát là nhớ các cậu.

THANH NIÊN 1: - Có mấy thằng bạn thì ba thằng đi bộ đội rồi. Thằng Hoàng đi nước ngoài, khéo bây giờ đang ở Ba Lan. Tớ cứ tưởng thế nào tớ cũng đi trước cậu, thế mà...

BỒNG: - Làng mình thằng nào đi trước cũng khá. Thằng Mây, thằng Thiên vô rồi. Nếu tớ đi mà tồi, thì các cậu đừng nhìn mặt tớ nữa.

THANH NIÊN 1: - Đời nào. Chúng tớ tin chứ lại. *(Bà mẹ đi làm về qua).*

BỒNG: - Mạ, mạ đi làm về tối thế?

MẸ NGUYỄN: - Còn có vài luống khoai chưa vun đất, mạ làm cố.

THANH NIÊN 1: - Bồng nó có giấy gọi đi bộ đội đấy mạ ạ.

MẸ NGUYỄN: (*Sửng sốt*) - Thật ư?

BỔNG: - Con cũng vừa mới nhận được giấy.

MẸ NGUYỄN: - Cái Nguyễn nó biết tin chưa?

BỔNG: - Chắc là chưa.

MẸ NGUYỄN: - Thế độ này nó đối với anh ra làm sao rồi?

BỔNG: (*Như để trêu mẹ*) - Vẫn thế...

MẸ NGUYỄN: - Để mẹ bảo nó dần dần. Nhưng có thể nào cũng cứ yên tâm mà đi. Mẹ bảo nó phải nghe. Cứ ở đây, mẹ tìm nó cho. Trước khi đi phải gặp nhau một tý.

BỔNG: - Thôi mẹ ạ.

MẸ NGUYỄN: - Thôi là thôi thế nào. Bảo không nghe thì tôi cho vài gậy.

BỔNG: - Mẹ về trước, lát con sang. (*Bà mẹ về, có tiếng vỗ tay âm âm phía dưới*) - Ở đâu thế nhỉ?

NGUYỄN: - Lạ nhỉ, thế mà chúng nó bảo anh ấy ở đây. Anh Bồng ơi! Anh Bồng ơi!

BỔNG: (*Trở lên*) - Nguyễn!

NGUYỄN: (*Quay lại bàng hoàng*) - Bao giờ anh đi?

BỔNG: - Biết tin rồi à?

NGUYỄN: - Em đang trông sản thì nghe con Hoa nó bảo. Thế là em bằng đồng chạy về, trước khi anh đi lại không được gặp.

BỔNG: - Sớm mai anh đi rồi!

NGUYỄN: - Em lo lại như anh Mây kỳ trước, nhận được giấy là cứ thế mà đi, mẹ cũng chả kịp gặp.

BỔNG: - Ở kia, khóc thật đấy à, hay ở nhà vậy nhé!

NGUYỄN: - Đừng nói với em như vậy.

BỔNG: - Nín đi không người ta cười cho đấy.

NGUYỄN: - Chúng em có phải là đá đầu.

BỔNG: (*Vuốt tóc Nguyễn*) - Thế này đi rồi nhớ chết đây.

NGUYỄN: - Chỉ sợ quên, chứ nhớ thì việc gì mà sợ. (*Nhìn Bồng đăm đăm đuổi như trút cả thương nhớ*)- Buồn cười thật đấy. Việc anh tòng

quân là đã có bàn với em trước rồi. Thế mà sao khi nghe tin anh sắp lên đường, tim em vẫn đập bồi hồi. Bây giờ em mới thật thông cảm với các chị em khác. Có chị lấy chồng năm bảy năm rồi, mà thời gian sống gần chồng không đầy một tháng. Chỉ nguyên cái tội chia rẽ vợ chồng người ta, thằng Mỹ đã đáng tội chết chém rồi. *(Yên lặng)* - Có dặn gì em không?

BỔNG: *(Lắc đầu)* - Anh biết khi đi rồi, ở nhà em cũng biết phải làm gì... *(Hơi đùa)*. Có gì tặng anh không?

Nguyên cúi đầu vào ngực Bồng lắc đầu. Anh thanh niên ôm quần áo phục trang, vô tình xộc tới. Trông thấy hai người, anh bối rối định chuồn. Nhưng Bồng và Nguyên giật mình, đứng xa ra...

THANH NIÊN: - Ở... thế nào, có tập kịch hay không đây?

BỔNG: - À... tập chứ...

THANH NIÊN: - Mình đến đây sớm nhất nhưng cứ được ông này lại mất bà nọ. Mụ Xuyên bảo về cho cháu bú rồi thế đấy, không thấy đâu nữa cả. *(Toán con trai, con gái cùng đổ ra. Anh thanh niên nói thảm vào tai họ. Cả toán cười vánh lên. Bồng đuổi theo anh ta. Anh chạy vòng quanh và nấp sau lưng bạn. Bồng Bồng dừng lại, nhìn lên. Ba và Thủy xách súng chạy ra).*

BA: *(Ra lệnh)* - Tất cả về vị trí chiến đấu!

Đám thanh niên vác, xách súng chạy ra trận địa.

TÙY: - Các đồng chí, chưa có lệnh thì tuyệt đối chưa được nổ súng.

Anh em đi hết, còn lại Thủy, Ba và Tù. Bom nổ hết đợt này đến đợt khác.

BA: *(Đứng lên đỉnh cao quan sát)* - Bốn chiếc, sáu chiếc, tám chiếc. Nó lại rải thảm như đánh bên Tân Lập bữa qua rồi.

THỦY: - Nó ập đến bất ngờ. Không biết các đồng chí bên ấy trở tay thế nào?

BA: *(Nghe tiếng bạn sốt ruột)* - Tội để nghị...

TÙY: - Bên mình dân cũng chưa rút ra được.

THỦY: - Chẳng lẽ chúng ta cũng đứng nhìn?

TÙY: - Không liều lĩnh được đâu. Tính mạng nhân dân ở trong tay mình.

Tiếng súng 37 ly ở trận địa pháo đã bắt đầu phát hỏa.

BA: - Trận địa bộ đội đã bắt đầu phát hỏa rồi!. (*Bộ Thỏa chạy ra*).

BỘ THỎA: - Nó đánh bên Hương Thủy mà ta yên lặng à?. Súng bị hóc rồi hả mấy chú?

BA: (*Nhảy vọt lên*) - Chú ý!

TÙY: - Đồng chí Ba!

THỦY: - Đồng chí ra lệnh đi! Tổ Đảng sẽ chịu trách nhiệm!.

BA: - Bắn!

Máy bay rẹt qua thì súng nổ.

Hết cảnh.

CẢNH SÁU

Dưới hầm. Tiếng bom vẫn nổ rền. Những chớp lửa lúc sáng, lúc tối trên vẻ mặt mọi người.

Anh Xuyên sợ hãi chạy đi chạy lại, không đứng đâu ngồi đâu yên một chỗ.

NGUYỄN: (*Cầm điện thoại, giật giọng*) - A lô... A lô! Huyện đội đâu?

TÙY: (*Với Xuyên*) - Ngồi xuống đây... Làm gì mà anh cứ quanh quẩn như con gấu thế? (*Quả bom nổ gần, cái ca nước rơi từ trên bàn xuống, lăn lông lốc*)

XUYỄN: - Nó đánh gần lắm rồi.

TÙY: (*Với Xuyên*) - Ngồi xuống đi.

XUYỄN: (*Ngồi thu lại một chỗ, run lật bật. Bỗng nhiên anh níu lấy Tùỵ*)
- Làm thế nào bây giờ? Anh bảo tôi về đây. Ai cứu tôi...

TÙY: - Ai cứu à?... Anh đừng có làm rối ruột người ta lên nữa.

NGUYỄN: (*Bỏ máy xuống nói với Tùỵ*) - Đường dây đứt mất rồi.

TÙY: (*Hốt hoảng chạy lại*) - A lô... A lô! (*Thất vọng*) - Thế là mất liên lạc.

NGUYỄN: - Chú cho ý kiến quyết định đi... Chúng ta chuyển dân ra các hầm chốt ở ngoài làng bằng cách nào?

TÙY: (*Đi lại bần khoăn*) - Lửa đã vây kín tứ phía quanh làng rồi còn biết làm cách nào. (*Ngưng một lát*) - Tôi đã ra lệnh các đồng chí không nổ súng. Quả nhiên, tôi nói có sai đâu.

NGUYỄN: - Nhưng xã bên bị đánh, làm sao có thể khoanh tay đứng nhìn được. Chính vì chúng ta nổ súng, chiếc đi đầu bốc cháy mà các đồng chí bộ đội trở tay kịp đấy.

TÙY: - Nhưng kết quả là thế nào đây. (*Túc giận*) - Vô kỷ luật.

NGUYỄN: - Cháu nghĩ tổ Đảng quyết định đánh là đúng.

TÙY: - Sao bây giờ sa vào tình thế nguy ngập, o lại bắt tôi phải giải quyết?

NGUYỄN: - Vì ở đây chú là người lãnh đạo cao nhất.

Thủy bước vào lắng nghe, anh đi lại phía Tù.

THỦY: - Chính tổ Đảng quyết định nổ súng đồng chí Tù ạ...

TÙY: - Nhưng hậu quả này giải quyết thế nào đây? (*Ngừng*) - Chính bản thân tôi đã đi một vòng làng để tìm đường đưa dân ra mà không được. Nó đánh suốt cả tiếng đồng hồ không ngơi một phút. Lửa đã vây kín tứ phía quanh làng. Bom lấp hết cả đường đi... Máy bay thì cản đuôi nhau rít trên đầu ràn rạt ấy.

Thúy Nhỏ đeo túi cứu thương chạy vào.

THÚY NHỎ: (*Như say lửa*) - Máy bay vẫn tiếp tục rải bom xăng xuống bìa làng. Vòng lửa cháy thu hẹp lắm rồi.

Tiếng súng 37 ly của bộ đội phòng không nổ rât.

NGUYỄN: - Anh em đâu?

THÚY NHỎ: - Một số ra tiếp đạn cho bộ đội. Số còn lại túc trực ở những cửa hầm nhân dân để chờ lệnh các đồng chí. (*Ngừng*) - Em lo quá!... Chúng nó rải bom bi như mưa xuống trận địa.

TÙY: - Khép cửa hầm lại đi. Hơi lửa lùa vào ngọt ngọt lắm rồi.

XUYỀN: (*Rên rầm*) - Chết mất thôi... Không biết còn kéo dài trận đánh đến bao giờ nữa.

THÚY NHỎ: - Chú Đoài vẫn chưa về à?

TÙY: - Vòng lửa khép chặt thế kia... Có cánh cũng không vào làng được. (*Ngừng ngắn*) - Giá mà anh ấy có ở đây lúc này, chắc sẽ thấy những ý kiến tôi góp cho anh ấy là thực tế.

THỦY: - Đồng chí Tù ơi...

NGUYỄN: - Các đồng chí quyết định đi! Chúng cháu sẽ tiếp tục nổ súng mở một đường máu để đưa dân ra ngoài.

TÙY: - Tiếp tục nổ súng? Hành động phiêu lưu vừa rồi chưa đủ trở thành một bài học ư? (*Ngừng ngắn*) - O tưởng tôi không nóng

lòng à? Lúc này nếu có thể đổi cả tính mạng mà cứu lấy xóm làng, tôi cũng sẵn sàng làm. Nhưng bằng cách nào đây? Bằng cách nào?

TIẾNG THÉT BÊN NGOÀI: - Ai kia?! Nằm xuống! Nó cất bom rồi mà sao vẫn chạy thế! *(Một tiếng nổ rung đất. Đoàn xuất hiện. Anh bị một vết thương ở mặt, máu ra nhiều).*

ĐOÀI: - Dân thế nào rồi các đồng chí?

NHIỀU NGƯỜI: *(Vừa mừng rỡ, vừa xúc động)* - Chú Đoài, đồng chí Đoài!

THÚY NHỎ: *(Hoảng hốt)* - Chú bị thương ở mặt kìa... *(Chạy lại băng).*

ĐOÀI: *(Gạt tay ra)* - Không sao, nhẹ thôi... Đồng chí nào báo cáo cho nghe tình hình dân cụ thể ra sao đi...

THÚY NHỎ: *(Chạy vòng ra phía sau)* - Chú phải để cho cháu băng, không vết thương sẽ mất máu rất nhanh. *(Cứ băng cho Đoài)*

ĐOÀI: *(Vừa để Thúy Nhỏ băng, anh vừa hỏi)* - Dân ra sao rồi các đồng chí? Những ai thương vong?

NGUYÊN: - Chưa... Tất cả ở dưới hầm. Các xóm chúng cháu đều có người chốt để nắm tình hình.

ĐOÀI: - Thế còn địch?

THÚY NHỎ: - Trận đánh kéo dài hai tiếng đồng hồ rồi. Địch vẫn rải bom bi, bom xăng xuống bìa làng. Vòng lửa thu hẹp lại rồi.

ĐOÀI: - Thôi được! O Nguyên đi thông báo cho tất cả anh em, tới tận từng hầm báo để bà con yên tâm là đã có đảng viên và dân quân ở ngay bên cạnh. Chú ý nước uống cho các cháu!

NGUYÊN: - Rõ!. *(Đẩy cửa bước ra. Tiếng nổ của bom theo khe cửa lùa vào. Thủy nhào người ra khép cửa lại. Tiếng nổ lại im bật).*

ĐOÀI: - Còn chiến đấu ngoài ấy thì sao?

TÙY: - Nếu lộ hỏa điểm là nó dập ngay.

ĐOÀI: - Thế bỏ mặc bộ đội chiến đấu một mình à?

THÚY NHỎ: - Nó rải bom bi vào trận địa dày đặc cả. Cháu lo lắm, không biết các anh bộ đội ngoài ấy ra sao.

Nguyên hốt hoảng chạy vào cùng các đồng chí Ba và Tư.

NGUYỄN: - Nhỏ, Thúy Nhỏ đâu?

ĐOÀI: - Gì thế cháu?

NGUYỄN: - Trận địa 37 bị bom vùi, không bắn được nữa. Bộ đội có người bị thương rồi!

THÚY NHỎ: *(Thốt lên đau đớn)* - Có người bị thương? *(Nhỏ đập cửa hầm băng ra)*

NGUYỄN: - Đã mang anh ấy về hầm hợp tác rồi nhá.

TÙY: - Tình hình là thế đấy. Vì tổ dân quân nổ súng đánh lại nên địch đã đánh vào làng.

ĐOÀI: - Đã nổ súng đánh lại nên địch đã đánh vào làng à? *(Anh đứng dậy, thắt bao súng vào người. Giọng anh nghe trang nghiêm và dũng dạc)*. Các đồng chí đảng viên đứng dậy! *(Thủy, Ba, Tư đứng dậy. Tùy do dự rồi đứng lên sau)* - Đồng chí Tùy ngồi xuống!

Các đồng chí!

Chúng ta đã từng thề trước cờ Đảng rằng chúng ta sẵn sàng hy sinh cho mục đích cách mạng. Chúng ta cũng đã thề rằng suốt đời ta sẽ vì nhân dân mà phục vụ. Giờ phút này chính là lúc Đảng cần đến sự hy sinh của chúng ta. Chúng ta phải cứu làng xóm ra khỏi hoàn cảnh cực kỳ nghiêm trọng này. Nhân danh bí thư Đảng, tôi kêu gọi các đồng chí cầm lấy vũ khí. Chúng ta sẽ mở một con đường máu thoát khỏi làng, thành lập một ổ súng trên đồi Yên Ngựa, bắn lộ hỏa điểm, thu hút hỏa lực về mình; để dân quân đưa dân theo giao thông hào vượt ra ngoài vòng bom đạn.

TẤT CẢ: *(Như một tiếng hét)* - Chúng tôi sẵn sàng!

NGUYỄN: *(Đứng dậy, giọng o xúc động)* - Cháu chưa phải đảng viên. Nhưng cháu là thanh niên. Cháu là dân quân. Đây là nhiệm vụ của cháu!

ĐOÀI: *(Vô cùng xúc động)* - Nguyên, Đảng rất tự hào về cháu. Cháu tự nhận lấy hy sinh để cứu dân. Đảng không có quyền từ chối. *(Họ khoác súng đứng thành một hàng ngang uy nghi và linh thiêng)*

THỦY: (*Giơ tay lên trước mặt thế*) - Chúng tôi, những người đảng viên, trước lúc hy sinh chúng tôi nguyện sẽ hoàn thành nhiệm vụ.

ĐOÀI: - Nhân dân sẽ nhớ ơn các đồng chí. Ta đi thôi.

Đoài bước đi trước,

THỦY: (*Gọi giật lại*) - Đồng chí Đoài, chúng tôi yêu cầu đồng chí ở lại.

NGUYỄN: - Chú Đoài ở lại.

TỬ: - Đồng chí Đoài ở lại.

ĐOÀI: - Tôi là một đảng viên.

THỦY: - Nhưng đồng chí là bí thư. Vị trí của đồng chí ở đây.

ĐOÀI: - Không.

THỦY: - Đồng chí cũng đi thì ai hợp đồng với chúng tôi?. Tất cả đảng viên có mặt nghị quyết đồng chí bí thư ở lại.

ĐOÀI: (*Yên lặng*) - Tôi chấp hành.

Đoài bắt tay và ôm chặt từng người.

ĐOÀI: (*Ôm lấy Tử*) - Thắng lợi!

TỬ: - Nhất định thắng lợi.

ĐOÀI: (*Nắm chặt tay Nguyễn*) - Cháu đã hành động như một người Cộng sản!

NGUYỄN: - Suốt đời cháu sẽ sống như thế. (*Ra*).

ĐOÀI: (*Ôm ghì lấy Thủy hồi lâu*) - Có dặn lại gì không Thủy?

THỦY: - Bây giờ thì các cháu nhờ anh, nhờ các đồng chí ở lại.

Đoài xúc động, anh chỉ giật đầu mà không nói được. Họ ra đi, trong căn hầm chỉ còn lại Tùy và Xuyên. Bên ngoài tiếng bom vẫn dội vào. Xuyên vẫn không dám chạy loảng quảng như trước nữa, nhưng vì không tìm được sự sợ hãi nên người anh cứ run bần bật.

ĐOÀI: - Sao mà run thế anh Xuyên?. Anh có nhớ mình là người Việt Nam đấy không?

XUYỄN: - Biết thế này thì tôi cũng chẳng về làng.

ĐOÀI: - Đất nước mình bây giờ có chỗ nào không bom đạn. Nhưng nếu cứ đứng ngoài cuộc như anh thì ai cũng sẽ run rẩy vậy. Phải sống khác thôi, anh Xuyên ạ. Đừng ngồi mà run rẩy thế.

XUYỀN: - Bác bảo tôi làm gì được? (*Ngước lên nhìn Đoài*)

ĐOÀI: - Anh ra tìm giúp tôi anh Bồng nhé. Bảo anh ấy lại đây ngay.

XUYỀN: (*Ngần ngại*) - Ngoài ấy bom đạn thế...

ĐOÀI: (*Án cần*) - Men theo giao thông hào mà đi. Làm một công việc có ích cho trận chiến đấu này, anh sẽ thấy mình không run rẩy nữa.

XUYỀN: (*Qua một hồi đấu tranh ghê gớm, đứng dậy*) - Anh ấy ở đâu?

ĐOÀI: - Ngoài sân kho hợp tác ấy. (*Xuyên đi lên, rụt rè*). Cứ đi... Thăng lưng lên mà đi anh Xuyên ạ... (*Quay lại phía Tuyền*)

TUYÊN: - Tại sao đồng chí không nhận quyền hy sinh của tôi?

ĐOÀI: - Đây là công việc trọng đại!

TUYÊN: - Chẳng lẽ tôi không xứng đáng được làm công việc trọng đại ấy hay sao?

ĐOÀI: - Nếu đồng chí đã nhận thấy việc này là cần thiết, thì đồng chí đã hành động từ lâu rồi chứ...

TUYÊN: - Anh trách cứ tôi ư?... Sao anh không hỏi rằng ai... ai đã gây nên hoàn cảnh nghiêm trọng này.

ĐOÀI: - Theo đồng chí thì ai?

TUYÊN: - Chính tôi đã ra lệnh cho dân quân không được nổ súng... Nhưng rồi họ đã dựa vào tập thể tổ Đảng để phản đối lại. Và thế là tình hình xảy ra đúng như điều tôi đã dự tính đấy.

ĐOÀI: - Có nghĩa rằng nếu chúng ta thúc thủ, thằng địch sẽ nhân nhượng, không đánh chúng ta chẳng? (*Tuyền yên lặng*) - Chỉ có kẻ ngây thơ mới tin như vậy thôi. Tôi mừng là tổ Đảng và anh chị em dân quân đã có hành động cách mạng như thế.

TUYÊN: - Nhưng anh quên rằng, chúng ta còn có trách nhiệm về tính mạng của nhân dân.

ĐOÀI: - Chẳng lẽ chúng ta cam tâm đứng nhìn một bộ phận nhân dân nơi khác bị tàn sát để bảo vệ nhân dân ở chỗ mình ư? Và nếu có một ai tự xưng là người bảo vệ nhân dân, lại buộc nhân dân khoanh tay thúc thủ, không dám tấn công kẻ thù, thì chẳng qua

đấy chỉ là một anh xáo mép, một kẻ hèn nhát không hơn, không kém. (*Bống mở cửa hầm bước vào*).

BỐNG: - Việc đưa dân ra đã sẵn sàng cả rồi.

Tiếng máy bay ào ạt. Một loạt 12 ly 7 nổ rất đanh ở phía đôi Yên Ngựa.

ĐOÀI: - Các đồng chí của ta bắt đầu rồi... Đi thôi!

TÙY: (*Chạy theo*) - Đồng chí Đoài!

HẾT